

”It is a unique experience to live in the North!”

Ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden käsityksiä opiskeluaajastaan
Suomessa

Sina Björkman

Pro gradu –tutkielma

Aikuiskasvatustiede

Kasvatustieteiden tiedekunta

Lapin yliopisto

2018

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: ”It is a unique experience to live in the North!” – Ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden käsityksiä opiskeluajastaan Suomessa

Tekijä: Sina Björkman

Koulutusohjelma/oppiaine: Aikuiskasvatustiede

Työn laji: Pro gradu -työ

Sivumäärä: 76 + 1 liite

Vuosi: 2018

Tiivistelmä:

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvata ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden käsityksiä opiskeluajastaan Suomessa. Tutkimuksessa selvitetiin, millaisia käsityksiä ulkomaisilla vaihto-opiskelijoilla on opiskelusta Lapin yliopistossa, vuorovaikutuksesta suomalaisten kanssa ja sopeutumisesta suomalaiseen kulttuuriin. Tutkimuksen teoreettisessa viitekehysessä tarkastellaan aikaisempia tutkimuksia ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden kokemuksista ottaen huomioon yliopiston käytännöt, suomalainen kulttuuri ja suomalainen kommunikaatiokäyttäytyminen. Lisäksi teoreettisena taustana esitellään kulttuurin käsite sekä vieraaseen kulttuuriin sopeutumisen viitekehys.

Tutkimushenkilöinä on 50 Lapin yliopistossa lukuvuonna 2017-2018 opiskellutta ulkomaista opiskelijaa. Tutkimusaineisto on kerätty kahden eri kyselylomakkeen avulla. Syksyn 2017 tutkimusaineistona toimi International Student Barometer 2017-kysely. Kevään 2018 tutkimusaineisto on kerätty tutkijan laatiman kyselylomakkeen avulla. Tutkimus on laadullinen tutkimus ja siinä on käytetty fenomenografista tutkimusmetodia.

Tutkimustulokset osoittavat, että vaihto-opiskelijat kokivat monenlaisia eroavuuksia kotimaidensa opiskelukulttuurin ja suomalaisen opiskelukulttuurin välillä. Sellaisiksi osoitettiin uusiin opiskelukäytäntöihin totuttelu, opiskelun itsenäisyys ja opiskelukulttuurin avoimuus. Monet vaihto-opiskelijat kertoivat hankaluudestaan tutustua suomalaisiin ja luoda ystävyssuhteita heidän kanssaan. Syitä tähän olivat suomalaisten hiljaisuus, vaihto-opiskelijoiden suomalaisista opiskelijoista eriytynyt elämänpiiri, joidenkin vaihto-opiskelijoiden käsitys suomalaisista opiskelijoista haluttomina tutustumaan ulkomaisiin opiskelijoihin sekä muutamassa tapauksessa kulttuuriset konfliktit.

Kulttuuriin sopeutumisen vaiheista tutkimusaineisto antoi viitteitä sopeutumisen toisesta vaiheesta, jota määrittävät turhautumisen tunteet ja kulttuuriset konfliktit. Opiskelijat kertoivat oppineensa suomalaisessa kulttuurissa arvostamaan luonnonläheisyyttä ja ekologisuuutta, turvallisuutta, rauhallisuutta sekä opiskelijoiden yhteisöllisyyttä. Tutkimus antaa välineitä edistää kansainvälisten vaihto-opiskelijoiden opiskeluviihtyvyyttä sekä monikulttuurisuutta suomalaisessa korkeakoulutuksessa.

Avainsanat: vaihto-opiskelu, kansainvälisyys korkeakoulutuksessa, suomalainen koulutusjärjestelmä, kulttuuriin sopeutuminen, kulttuurienvälinen vuorovaikutus, fenomenografia

Sisältö

1	Johdanto.....	5
2	Kansainvälinen opiskelijavaihto.....	7
2.1	Korkeakoulutuksen kansainvälistyminen	7
2.2	Ulkomaiset opiskelijat suomalaisessa koulutusjärjestelmässä.....	9
2.3	Kulttuurienvälinen vuorovaikutus	11
3	Vieraaseen kulttuuriin sopeutuminen	15
3.1	Kulttuurin käsite	15
3.2	Sopeutumista vaativat tekijät	18
3.3	Sopeutumisen vaiheet	20
4	Tutkimuksen toteutus	24
4.1	Tutkimuskysymykset.....	24
4.2	Fenomenografia tutkimusmetodina.....	25
4.3	Tutkimushenkilöt ja aineiston keruu.....	28
4.4	Fenomenografinen analyysi.....	29
4.5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset	32
5	Käsitykset opinnoista Lapin yliopistossa	36
5.1	Uudet käytännöt vaativat totuttelua.....	37
5.2	Itsenäisyys opinnoissa houkuttaa ja hämmentää.....	40
5.3	Avoin opiskelukulttuuri	42
6	Käsitykset vuorovaikutuksesta suomalaisten kanssa.....	45
6.1	Mielikuvat suomalaisista jakautuvat.....	46
6.2	Vaihto-opiskelijoiden ja suomalaisten eriytyneet ryhmät.....	48
6.3	Kohtaamisen paikat suomalaisten kanssa	51
7	Käsitykset suomalaisesta kulttuurista.....	54

7.1 Arvostetut piirteet kulttuurissa.....	54
7.2 Kulttuuriset konfliktit sopeutumisen haasteina	56
8 Johtopäätökset.....	58
8.1 Suomalainen yliopistojärjestelmä vaihto-opiskelijan silmin	58
8.2 Mielikuvissa suomalainen hiljaisuus	61
8.3 Vaihto-opiskelijoiden ja suomalaisten opiskelijoiden eriytyminen	63
8.4 Vaihto-opiskelijoiden sopeutuminen suomalaiseen kulttuuriin	65
9 Pohdinta	68
Lähteet	72
Liitteet.....	77
Liite 1 Kevään 2018 kyselylomakkeen kysymykset	77

1 Johdanto

Tämän päivän työyhteisöt edustavat useaa kulttuurisesti, etnisesti ja uskonnollisesti erilaista kansallista ryhmää, jotka tuovat työyhteisöön omat arvonsa ja toimintamallinsa. Avoimet työmarkkinat ovat lisänneet työvoiman liikkuvuutta Euroopan Unionin alueella. Globaali rakennemuutos näkyy myös Suomessa lisääntyneenä kansainvälisenä verkostoitumisena ja tietoverkkojen kautta tapahtuvana maailmanlaajuisena työnä. Suomalaisten työmarkkinajärjestöjen ja kuntien mukaan Suomen täytyy omien resurssien puuttuessa rekrytoida osaavaa työvoimaa ulkomailta. (Wallin 2013, 66-67.)

Merkittävä tämän hetken globaali haaste on lisäksi pakolaisten virta Euroopan maihin, joka sekin asettaa monia kysymyksiä ja ongelmia ratkaistavaksi monikulttuurisuuteen liittyen. Kulttuurinen monimuotoisuus on selvästi tullut jäädäkseen ja sen vuoksi on tärkeää edistää ja kehittää sujuvaa kulttuurienvälistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Korkeakouluilla on tärkeä rooli monikulttuurisuuskasvatuksessa, koska monikulttuurista osaamista tarvitaan uusissa oppimisympäristöissä. Euroopan Unionin jäsenmaiden vuonna 1999 laatimassa Bolognan sopimuksessa on mainittu yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi kansainvälisen monikulttuuriosaamisen edistäminen maiden koulutusjärjestelmissä. (Wallin 2013, 67.)

Tässä tutkimuksessa minua kiinnostaa kansainvälisyys ja kulttuurienvälinen vuorovaikutus nimenomaan korkeakoulutuksen näkökulmasta. Suomeen tulevien ulkomaisten opiskelijoiden kokemuksia on tutkittu verraten vähän, vaikka tarvetta sille olisi mahdollisimman laadukkaiden palveluiden, opetuksen ja kokemusten takaamiseksi heille. Suomalainen koulutus tunnetaan maailmalla ensiluokkaisena, mutta valmiudet kohdata monikulttuurisuus ja edistää kulttuurista vuorovaikutusta kaipaavat vielä kehittämistä (Taajamo 2005, 13). Haluankin tutkimukseni selvittää sitä, millaisia käsityksiä ulkomaisilla opiskelijoilla on suomalaisesta

kulttuurista ja vuorovaikutuksesta suomalaisten kanssa. Kansainvälisen opiskelijavaihdon kontekstissa paikallinen kulttuuri ja vuorovaikutus paikallisten ihmisten kanssa kietoutuvat vahvasti yliopistomaailmaan, ja tutkimuksessani tarkastelenkin vaihto-opiskelijoiden käsityksiä opinnoistaan suomalaisessa koulutusjärjestelmässä ja tarkemmin Lapin yliopistossa.

Eri kulttuurien yhteensovittaminen ja hyödyntäminen ei ole aivan helppo tehtävä, koska monenlaiset ennakkoluulot ja pelko vierasta kohtaan voivat vääristää kulttuurienvälistä vuorovaikutusta. Wallinin (2013, 84) mukaan monikulttuuriosaaminen ei kehity pelkästään teoreettisella tasolla, vaan siihen tarvitaan omaa kokemusta, kohtaamisia ja osallisuutta vieraassa kulttuurissa.

Kansainvälisen opiskelijavaihdon aikana opiskelija törmää väistämättä vieraan maan kulttuuriin erityispiirteisiin, jolloin opiskelijan entiset tiedot, normit ja ymmärrys maailmasta eivät enää riitä. Omassa kulttuurissa olevat itsestäänselvykset joutuvat kyseenalaistetuiksi ja opiskelijan täytyy kehittää tilalle uusia toimintamalleja pärjätäkseen ja sopeutuakseen uuteen kulttuuriin. (Garam 2000, 20-21.) Vaihto-opiskelu on monen tasoinen, syvästi kasvattava kokemus.

Kiinnostukseni vaihto-opiskelun aihepiiriin kumpuaa omista kokemuksistani vaihto-opiskelusta. Neljän kuukauden mittainen vaihtojaksoni keväällä 2017 oli itselleni hyvin merkityksellinen ja avartava kokemus. Rovaniemelle palaamisen jälkeen olen tutustunut moniin ulkomaisiin vaihto-opiskelijoihin, jotka ovat kertooneet upeista, mutta myös haastavista kokemuksista ja tilanteista, joita elämä Suomessa on heidän eteensä tuonut. Näiden kokemusten kuuleminen innoitti minua tekemään tutkimusmatkan kansainvälisen opiskelijavaihdon ja kulttuurin tutkimuksen kentille.

2 Kansainvälinen opiskelijavaihto

2.1 Korkeakoulutuksen kansainvälistyminen

Vaihto-opiskelu osana tutkintoa tarjoaa opiskelijoille uusia näkemyksiä omaan alaan ja valmiuksia toimia kansainvälisisissä ympäristöissä. Korkeakoulujen näkökulmasta opiskelijavaihdon järjestäminen monipuolistaa opetustarjontaa ja auttaa pitämään yllä yhteistyösuhteita ulkomaisten korkeakoulujen kanssa. (Opetushallitus 5A/2017, 1.) Opetuksen kansainvälistämiselle on annettu erilaisia osaamistavoitteita, jotka voidaan eritellä kolmeksi teemaksi: kansainvälisen näkökulman lisääminen omaan opiskeltavaan alaan, kansainvälisen osaamisen kehittäminen sekä globaalin näkökulman omaksuminen erilaisiin ilmiöihin (Garam 2012, 21).

Opetus- ja kulttuuriministeriö on lisännyt korkeakoulutuksen kansainvälistymislinjausten tavoitteisiin sen, että ulkomaalaisten vaihto- ja tutkinto-opiskelijoiden tuloa Suomeen helpotetaan ja tulijoille taataan hyvät palvelut (Opetushallitus 6A/2017, 1). Korkeakoulut ovatkin kehittäneet ulkomaisille opiskelijoille suunnattuja palvelujaan hyvin. Suomen korkeakouluissa oli vuonna 2013 yhteensä yli 300 englanninkielistä tutkintoon johtavaa koulutusohjelmaa. Tämä tarkoittaa sitä, että käytännössä kaikissa Suomen yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa voi opiskella myös englanniksi, ja Suomesta on tullut yksi englanninkielisen opetustarjonnan kärkimaista. (CIMO 1A/2013, 7.)

Suomen korkeakoulut ovat parhaillaan uuden tilanteen edessä, kun ne ovat alkaneet syksystä 2017 alkaen periä lukukausimaksuja EU/Eta-alueen ulkopuolelta saapuvilta opiskelijoilta. Opiskelijoiden ulkomaanjaksojen määrä on noussut 2000-luvun alkuvuosista, mutta pysynyt viime vuosina tasaisena. Suomeen tulijoiden määrä kääntyi laskuun vuonna 2015, mutta tulijoiden määrä on kuitenkin

pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna kasvanut nopeammin kuin lähtijöiden määrää. Suomeen tulijoista enemmistö tulee opiskelemaan yliopistoihin (62%). Vahva enemmistö (74%) Suomeen tulevista ulkomaisista vaihto-opiskelijoista osallistuu Euroopan unionin Erasmus+-ohjelmaan. (Opetushallitus 5A/2017, 2.)

Suomen tärkeimmät kansainvälisen liikkuvuuden yhteistyömaat ovat jo pitkään olleet Saksa, Ranska ja Espanja. Kiinasta, Italiasta, Saksasta, Ranskasta ja Puolasta tulee Suomeen enemmän opiskelijoita kuin niihin lähtee suomalaisia opiskelijoita. Suomeen tulevista 79 % on Euroopasta ja 15 % Aasiasta. Aasian osuus on viime vuosina kasvanut, joskin syksyllä 2017 aloitetut lukuvuosimaksut luultavasti hidastavat tätä suuntausta. Koulutusaloittain tarkasteltuna suosituimmat alat Suomeen tulevien opiskelijoiden osalta ovat kauppaa-, hallinto- ja oikeustieteet, tekniikan alat sekä yhteiskunnalliset alat. (Opetushallitus 5A/2017, 3-5.)

Lapin yliopistossa oli tutkimushetkellä tarjolla neljä englanninkielistä maisteritason koulutusohjelmaa: Tourism, Culture and International Management, International and Comparative Law, Media Education sekä Arctic Art and Design. Lisäksi Lapin yliopisto tarjoaa useita vieraskielisiä sivuainekokonaisuuksia sekä runsaasti yksittäisiä vieraskielisiä kursseja. Kun tähän lisää useilla eri kielillä tarjolla olevat kieli- ja kulttuuriopinnot, Lapin yliopiston kansainvälinen opetustarjonta näyttäytyy varsin monipuolisena, arktista osaamista painottavana kokonaisuutena. (Lapin yliopiston verkkosivut, <https://www.ulapland.fi/FI/Opiskelu/Kansainvalisty-Lapin-yliopistossa/Kotikansainvalisty>.)

Euroopan pohjoisimpana yliopistokaupunkina Rovaniemi on suosittu vaihto-opiskelukohde. Lapin yliopistossa opiskeli syyslukukaudella 2017 yhteensä 175 ulkomaista vaihto-opiskelijaa. Kevätlukukaudella 2018 ulkomaisia vaihto-opiskelijoita oli yhteensä 193. (Marttiini 2018, sähköpostiviesti 9.8.2018.)

2.2 Ulkomaiset opiskelijat suomalaisessa koulutusjärjestelmässä

Opiskelijavaihtoa on tutkittu Suomessa jonkin verran siitä näkökulmasta, miten suomalaiset opiskelijat kokevat vaihto-opiskelun ulkomaisissa yliopistoissa. Huomattavasti vähemmän on tutkittu sitä, millaisia kokemuksia ja merkityksiä ulkomaiset vaihto-opiskelijat liittävät opiskeluaikaansa suomalaisissa korkeakouluissa.

Kansainvälisen henkilövaihdon keskus CIMO (nykyinen Opetushallitus) on tuottanut "Why Finland" - selvityksen (2001), jonka tavoitteena oli tutkia ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden syitä valita Suomi vaihto-opiskelukohteekseen. Keskeistä tutkimuksessa oli valottaa opiskelijoiden päätöksentekoprosessia, eli päätökseen vaikuttavia tekijöitä ja mielikuvia. Tämän lisäksi selvitettiin vaihto-opiskelijoiden odotuksia ja valmistautumista vaihtojaksoon Suomessa. Tutkimus toteutettiin kyselylomakkeen avulla, johon vastasi 561 opiskelijaa 52 eri maasta. (Hietaluoma 2001, 5.)

Tutkimuksen tuloksena oli, että tärkeimmät tekijät Suomen valintaan vaihtokohdeeksi olivat suomalaisen korkeakoulutuksen hyvä maine, monipuolinen englanninkielinen kurssitarjonta, joidenkin alojen huippuosaaminen sekä eksoottiseksi nähty kulttuuri ja luonto. Tärkeimmät motiivit vaihtoon lähtemiselle olivat tutkimuksen mukaan halu kasvaa ihmisenä, tilaisuus opiskella englanninkielellä, kielitaidon parantaminen ja vieraan kielen oppiminen sekä uralla kehittyminen. Keskeisimmät vaihtojaksoon liittyvät odotukset olivat akateeminen kehitys, urakehitys, kielitaidon parantaminen, kohdemaahan tutustuminen ja matkustelu, uusien ystävien hankkiminen ja ihmisenä kasvaminen. Opiskelijoiden mielikuvat Suomesta opiskelumaana olivat hyvin myönteisiä. Myönteistä kuvaa olivat luomassa korkeakoulujen modernit tilat, laaja kurssitarjonta, itsenäinen opiskeluilmapiiri ja hyvin toimivat palvelut. (Hietaluoma 2001, 5.)

Opiskelijat pitivät Suomea hiljaisena, rauhallisena ja luonnonläheisenä maana, joka on kuitenkin teknologisesti hyvin moderni ja kilpailukykyinen. Suomi koettiin myös hyvin organisoiduksi maaksi, jonka kääntöpuolena kuitenkin pidettiin hidasta byrokratiaa ja liiallista sääntöjen määrää. Suomalaisia opiskelijat pitivät ystävällisenä ja avuliaana kansana. Toisaalta suomalaiset koettiin tutkimuksen valossa varautuneina ja hiljaisina ihmisinä, joihin ulkomaalaisen on vaikea saada kontaktia. (Hietaluoma 2001, 38-39.)

CIMO (2003) on lisäksi tutkinut ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden kokemuksia suomalaisissa korkeakouluissa korkeakoulujen politiikan ja käytäntöjen näkökulmasta. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeiden avulla, jotka lähetettiin kaikille Suomen yliopistoille ja ammattikorkeakouluille. Kyselyyn vastasi 26 ammattikorkeakoulua ja 18 yliopistoa. Kysely oli suunnattu oppilaitosten kansainvälisten asioiden vastuuhenkilöille. Kyselylomakkeen kysymykset liittyivät ulkomaisten opiskelijoiden rekrytointiin, vieraskielisen opetuksen järjestämiseen, opiskelijoiden maahantuloon ja heidän opiskelu- ja elinolosuhteisiin Suomessa. (Aalto 2003, 14.)

Tutkimustulokset paljastivat, että ulkomaisten opiskelijoiden ohjaus- ja neuvontapalvelut sekä erilaiset tiedotteet, opasteet ja ohjeet toimivat hyvin ja olivat hyvin saatavilla englannin kielellä. Keskeisimpänä ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden opintojen etenemistä haittaavana tekijänä pidettiin ammattikorkeakouluissa tutkintoon kuuluvan työharjoittelun järjestämistä ja yliopistoissa opiskelijoiden heikkoa kansallisten kielten (suomi ja ruotsi) taitoa. (Aalto 2003, 56.)

CIMO:n tutkimuksen perusteella suomalaisten opiskelukäytäntöjen omaksuminen voi olla ulkomaiselle tutkinto-opiskelijalle haasteellista. Tiukemmin ohjattuun opiskelutyyliin tottuneille opiskelijoille Suomen yliopistoille ominainen akateeminen vapaus ja joustavuus opintojen omaehtoisessa suunnittelussa voi tuntua sekavalta ja hankaloittaa opintojen aikatauluttamista. Itsenäinen kirjojen lukeminen

ja tentissä käyminen voi tuntua yksinäiseltä puurtamiselta enemmän ryhmätyökentelyyn kotimaissaan tottuneille opiskelijoille. Korkeakoulujen henkilöstön näkökulmasta monikulttuuriset ryhmät, jotka koostuvat lähtötasoltaan hyvin heterogeenisestä oppijajoukosta, vaikeuttaa opetuksen toteuttamista. Monikulttuurisuus nähtiin tutkimuksessa kuitenkin myös opetusta rikastuttavana tekijänä. Suomessa elämiseen liittyviä keskeisiä haasteita olivat tutkimuksen mukaan taloudelliset ongelmat Suomen korkean hintatason vuoksi, heikko suomen kielen taito, heikko kiinnittyminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja vähäinen vuorovaikutus suomalaisten kanssa (Aalto 2003, 49, 56).

2.3 Kulttuurienvälinen vuorovaikutus

Taajamo (2005) on tutkinut ulkomaisten opiskelijoiden kokemuksia ja mielikuvia suomalaisesta kulttuurista ja tarkemmin akateemisesta ympäristöstä Suomessa. Taajamo kartoitti tutkimuksessaan aihepiiriä myös suomalaisten näkökulmasta: miten suomalaiset opettajat, opiskelijat ja kansainvälisten asioiden vastuhenkilöt kokevat ulkomaiset vaihto-opiskelijat. Tutkimusaineiston Taajamo keräsi haastatteleamalla 23 Jyväskylän yliopiston ja Taideteollisen korkeakoulun vaihto- ja tutkinto-opiskelijaa, 14 opetus- ja hallintohenkilökuntaan kuuluvaa sekä kolmea suomalaista opiskelijaa. (Taajamo 2005, 3.)

Taajamo (2005, 96, 104) toteaa, että ulkomaiset opiskelijat ovat suomalaisia opiskelijoita sidotumpia yliopistomaailmaan, joka muodostaa suurimman osan heidän elämänpiiristään vaihtojakson aikana. Opiskelumaailman ja muun ympäröivän yhteisön välillä on tiukka raja; ulkomaiset opiskelijat oppivat kyllä suomalaisen korkeakoulukulttuurin hyvin, mutta kontaktit ympäröivään maailmaan jäävät hyvin vähäisiksi. Tämän vuoksi vaihto-opiskelijat muodostavat keskenään tiiviin, paikallisesta kulttuurista ja asukkaista jokseenkin eristyneen ryhmän, johon suomalaisten opiskelijoiden voi olla vaikea päästä sisälle.

Montgomery (2010, 77-78) lähestyy vaihto-opiskelijoiden muodostamaa yhteisöä toisenlaisesta näkökulmasta Laven ja Wengerin (1991) käytäntöyhteisön käsitteen avulla. Vaihto-opiskelijat jakavat yhteisen tavoitteen opinnoissa menestymisessä ja tukevat toisiaan tämän tavoitteen saavuttamisessa. Lisäksi ryhmässä annettava tuki ulottuu opintojen ulkopuolelle erilaisiin vaihtuviin tilanteisiin, joissa opiskelijat kannustavat ja auttavat toisiaan. Ryhmällä on jaettu ymmärrys ryhmän historiasta, ja uudelle tulokkaalle jaetaan kokemuksia ja tietoa. Montgomery näkee siis vaihto-opiskelijoiden muodostaman valtakulttuurista eristyneen alakulttuurin positiivisena asiana, sillä vaihtoyhteisössä annettava yhdistelmä psykologista kannustusta ja käytännönläheisempää opinnoissa auttamista toimii vaihto-opiskelijoilla keskeisenä oppimista muokkaavana ja tukevana tekijänä. (Montgomery 2010, 77-78.)

Taajamon (2005, 96, 98) tutkimuksen mukaan yliopistomaailman kulttuurienvälisessä vuorovaikutuksessa on vielä paljon parannettavaa. Ulkomaiset opiskelijat kokevat suomalaisiin opiskelijoihin tutustumisen hitaaksi ja hankalaksi. Taajamon mukaan osasyynä tähän on se, että suomalaiset itse ovat edelleen vahvasti kiinni suomalaisuuden kuvassaan, johon liittyy stereotyyppisesti hiljaisuus ja ujous. Voidaan puhua jopa 'itserasismista', jolla tarkoitetaan sitä anteeksipyytelevää sävyä ja vähättelyä, jonka suomalaiset itseensä kohdistavat.

Toisaalta Taajamon (2005, 78-79) mukaan vaihto-opiskelijat kokivat, että monilla suomalaisilla opiskelijoilla ei yksinkertaisesti ollut halua kommunikoida ulkomalaisen opiskelijan kanssa tai luoda heihin syvempiä kontakteja. Ulkomaiset opiskelijat jakoivat suomalaiset opiskelijat kahteen ryhmään. Toisaalta olivat ne, joilla oli omakohtaista kokemusta ulkomailla elämisestä, minkä vuoksi he pystyivät asettumaan ulkomaalaisen asemaan, olivat avoimia ja loivat herkemmin kontakteja heihin. Toisaalta olivat ne, joilla ei ollut ulkomaan kokemusta, minkä vuoksi he olivat varautuneempia kontaktien solmimisessa.

Mielenkiintoista Taajamon (2005) tutkimuksessa oli se, että hän selvitti asiaa myös suomalaisten opiskelijoiden näkökulmasta. Suomalaiset opiskelijat olivat kertoneet suhtautuvansa vaihto-opiskelijoihin kuin kehen tahansa riviopiskelijaan, joten heihin ei kiinnitetty erityistä huomiota. Opiskelutahdin kiireisyys koettiin syyksi kontaktiin hakeutumisen vähäisyyteen. Lisäksi suomalaiset kokivat, ettei vaihto-opiskelijoihin kannata tutustua vaihtojakson lyhyiden vuoksi; he lähtevät kuitenkin kohta pois. (Taajamo 2005, 78.)

Berry, Carbaugh ja Nurmikari-Berry (2004, 266-267, 275) havaitsivat omassa tutkimuksessaan, että suomalaiset opiskelijat huomaamattaan vahvistavat ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden käsityksiä heistä ujoina ja vähäpuheisina ihmisinä. Pyydettyä kuvailemaan suomalaisia sekä ulkomaiset että suomalaiset opiskelijat kuvasivat heitä sanoilla hiljainen ja ujo ('Finnish Shyness'). Erona tässä oli se, että ulkomaiset opiskelijat näkivät ujouden negatiivisena ominaisuutena (sosiaalisena estyneisyytenä) toisin kuin suomalaiset, jotka näkivät sen neutraalina tai jopa positiivisena ominaisuutena (toisen yksityisyyden kunnioittamisena). Kyse on siitä, miten samoilla sanoilla ja termeillä voi olla eri kulttuureissa erilainen merkitys. Jos näitä kulttuurisia merkityseroja ei tiedosteta, voi syntyä väärinkäsityksiä.

Muissa tutkimuksissa (Mäkisalo 1987, Rusanen 1993) koskien ulkomaalaisten näkemyksiä suomalaisten kommunikaatiokäyttäytymisestä on havaittu samoja asioita. Suomalaisuuteen liitettyjä adjektiiveja olivat tutkimusten valossa muun muassa vähäpuheinen, pidättyvä, sulkeutunut, levollinen, rauhallinen, luotettava, hyvä kuuntelija, kärsivällinen ja yhteistyökykyinen. Yhteistyökykyisyys näkyi suomalaisten kohdalla siinä, että he ovat parempia sovittelijoita kuin väittelijöitä, mikä voi olla vahvuus työelämän neuvottelutilanteissa.

Suhteessaan puhumiseen ja vaikenemiseen Suomi edustaa pohjoismaista kulttuuria; suomalaisten mielestä puhuminen on tarpeellista vain silloin, kun on jotakin asiaa. Sanavuolaus sen sijaan liitetään lipevyyteen ja epäluotettavuuteen. Siinä missä vaikkapa amerikkalainen hankkii informaatiota toisesta osapuolesta puhumalla, suomalaiselle ominaisempaa on pyrkiä tähän tavoitteeseen tarkkailemalla toista osapuolta. (Alho ym. 1994, 61.)

Carbaugh, Berry ja Nurmikari-Berry (2006, 9-14) tutkivat suomalaista hiljaisuutta. Hiljaisuuden taustalla vaikuttavat monet kulttuuriset tekijät. Suomalaisille hiljaisuus on luonteva osa vuorovaikutusta: suomalaiset eivät koe, että heidän tarvitsisi puhua vain puhumisen vuoksi välttääkseen hiljaiset hetket. Hiljaisuus on siten luonnollinen osa sosiaalista kanssakäymistä siinä missä puhuminenkin. Suomalaisuuteen kuuluu tarve olla välillä omissa oloissaan, ja ihmiset tiedostavat sen ja kunnioittavat tätä tarvetta myös muissa. Sen vuoksi suomalaiset ovat varovaisia keskusteluiden aloittamisessa. He haluavat varmistua, etteivät häiritse toisen omaa yksityistä tilaa ja rauhaa.

3 Vieraaseen kulttuuriin sopeutuminen

3.1 Kulttuurin käsite

Kulttuuria on määritelty hyvin monella tavalla. Erään määritelmän mukaan kulttuuri on kaikkea sitä, mikä on ihmisen luomaa ja pystytään siirtämään ihmiseltä toiselle oppimisen kautta (Aro 1998, 6). Kulttuurin käsite kuvaa sekä tätä oppimisen kautta tapahtuvaa sosialisatioprosessia että kansakunnalle ominaista tapaa toimia. Samaan kulttuuriin kuuluva yhteisö jakaa koodiston, jonka näkyvin ilmentymä on kieli. Kieli heijastaa kansan ominaispiirteitä ja tunnetasoja. (Wallin 2013, 47.)

Toisen määritelmän mukaan kulttuuri on tiedon, arvojen ja uskomusten järjestelmä, jonka avulla ihmiset rakentavat kokemustaan sekä havaintojaan ja tekevät valintoja eri vaihtoehtojen välillä. Kulttuurit eivät ole lokeroita, jotka sulkisivat toisiaan pois, vaan ne limittyvät monimutkaisesti ja koskettavat osittain samoja alueita luoden suurempia kokonaisuuksia. Laajemman kulttuurin sisään mahtuu lukematon määrä alakulttuureja. (Opetushallitus 1994, 5-6.)

Kulttuurin voi nähdä myös välineenä tulkita toisten ihmisten käyttäytymistä ja tarkoitusperiä. Tavallaan kulttuuri muuttuu näkyväksi vasta kun sen suhteuttaa muihin, mikä tekee siitä pohjimmiltaan yhteisöllisen ilmiön. Kulttuuri on hyvin dynaaminen ilmiö, koska kansallinen kulttuuri on jatkuvassa muutoksen tilassa, vaikkakin muutos on hidasta. Puhutaan kulttuurievoluutiosta, johon vaikuttavat paljon muiden kulttuurien tuomat vaikutteet yhä kansainvälisempiin yhteisöihin. (Wallin 2013, 48.)

Kulttuuriantropologiassa suhtautumistapa vieraaseen kulttuuriin jaetaan tavallisesti etnosentrisyyteen ja etnorelatiivisuuteen. Etnosentrismi tarkoittaa sitä, että

omaa kulttuuria pidetään parempana kuin muita, ikään kuin lähtökohtana muille kulttuureille. Etnorelatiivisuutta on puolestaan se, kun ihminen pitää muita kulttuureja samanarvoisina omansa kanssa. Etnosentrismi on ihmiselle jokseenkin refleksinomaista. Ihmiselle on ominaista kiinnittyä enemmän tuttuihin ja pieniin yhteisöihin kuin laajoihin kokonaisuuksiin, koska ne luovat ennakoitavuuden ja turvallisuuden tunnetta – ihminen hakeutuu kaltaistensa seuraan. Kun tämä tausta huomioidaan, vaikuttaisi luonnottomalta, jos ihminen ei kokisi vieraita kulttuureja ja niiden edustajia kohtaan joissakin tilanteissa varautuneisuutta, kriittisyyttä ja jopa pelkoa. Kansallisten kulttuurien eroavaisuuksia tarkasteltaessa on tärkeä muistaa, että ne eivät aina päde yksilötasolla. Niiden perusteella voidaan ennemminkin hahmottaa laajempia kulttuurisia konteksteja, joista käsin ihmiset kansakuntana toimivat. (Wallin 2013, 48-51.)

Kulttuurien kohtaaminen, eli kahden eri kulttuurista tulevan ihmisen kohtaaminen, on osa laajempaa kulttuurien muutosta. Nimenomaan yksilötasolla vaihtuvat vaikutteet, kuten uudet ideat ja tavat hahmottaa maailmaa. Aidossa kulttuurien kohtaamisessa henkilöiltä vaaditaan rohkeutta panna itsensä likoon, itsensä ja omien rajoitustensa ja mahdollisuuksiensa tiedostamista sekä kykyä tehdä kompromisseja ja myönnytyksiä. Vieraan kulttuurin ymmärtäminen perustuu viime kädessä oman kulttuurin ja oman itsensä ymmärtämiseen. Oma kulttuuri on kuitenkin itselle niin itsestään selvää, että matka muualle ja etäisyys omaan kulttuuriin auttaa ymmärtämään sitä paremmin. (Opetushallitus 1994, 6-7.)

Akkulturaatiolla tarkoitetaan sitä, kun eri kulttuureja edustavat ryhmät ovat jatkuvasti tekemisissä toistensa kanssa aiheuttaen muutoksia toisen tai kummankin osapuolen alkuperäisissä kulttuurisissa toimintatavoissa. Akkulturaatiolla on erilaisia muotoja. Assimilaatiossa toinen akkulturaation osapuoli mukautuu toisen osapuolen kulttuuriin jättäen taakseen omat kulttuuriset toimintatapansa ja omakseen tilalle uuden kulttuurin toimintatavat. Toinen muoto on reagoiva akkulturaatio, jossa kumpikin akkulturaation osapuoli vastustaa muutosta omissa kulttuu-

rissa toimintatavoissaan. Akkulturaatio voi olla myös uutta luovaa, jolloin kulttuurinen kanssakäyminen osapuolten välillä stimuloi uusia kulttuurisia muotoja, joita ei esiinny kummankaan osapuolen alkuperäisessä kulttuurissa. Myöhästynyt akkulturaatio tarkoittaa puolestaan sitä, kun kulttuurisen kanssakäymisen aiheuttamat muutokset näkyvät osapuolten toiminnassa vasta vuosia myöhemmin. (Berry 1997, 7.)

Berryn (1997, 14) mukaan akkulturaatio voidaan jakaa lisäksi kahteen pääluokkaan: psykologiseen akkulturaatioon ja sosiokulttuuriseen akkulturaatioon. Ensimmäinen viittaa kulttuuristen kohtaamisten aiheuttamiin yksilön sisäisiin psykologisiin vaikutuksiin, kuten vaikutukset henkilökohtaiseen ja kulttuuriseen identiteettiin, mielen hyvinvointiin ja tyytyväisyyden kokemukseen uudessa kulttuurisessa kontekstissa. Jälkimmäinen viittaa puolestaan kulttuuristen kohtaamisten ulkoisiin psykologisiin vaikutuksiin, jotka liittyvät yksilön uuteen kulttuuriseen kontekstiin. Tällä Berry tarkoittaa esimerkiksi kykyä selvittää arjen ongelmista, erityisesti kodin, koulun ja työn asettamista haasteista.

Mielikuvilla ja stereotyyppioilla on vaikutusta kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen ja siihen, miten vuorovaikutusta tulkitaan. Mielikuvalla tarkoitetaan yksilön subjektiivista käsitystä, arviota tai suhtautumista johonkin asiaan. Stereotyyppit ovat mielikuvia vaikeammin muuttuvia, enemmän tai vähemmän vääristyneitä näkemyksiä jostakin itselle vieraasta ihmisryhmästä. Stereotyyppit ovat yksinkertaistettuja ja monesti hyvin kärjistyneitä representaatioita. Stereotyyppien muodostaminen tuo elämään selkeyttä ja ennustettavuutta, koska ne auttavat toimimaan uusissa tilanteissa, ennakoimaan keskustelukumppanin käyttäytymistä ja selittämään outoja asioita. Stereotyyppien avulla uusi ja vieras asia voidaan lokeroida jo olemassa olevaan, turvalliseen kategoriaan. Luokittelu tarjoaa oikotien ihmisen yksilöllisen luonteen selvittämiseen, kun on olemassa valmis yleistys esimerkiksi jostakin kansalaisuudesta. (Taajamo 2005, 59, 63-64.)

Sterotyyppioista ei ole helppoa päästä eroon. Esimerkiksi opetuksen kautta stereotyyppioiden muuttaminen on hyvin hankalaa, vaikkakin se voi auttaa tulemaan tietoiseksi omista stereotyyppioista ja tarkastelemaan niitä kriittisesti. Vasta henkilökohtainen kokemus, kuten vuorovaikutus vieraan kulttuurin edustajan kanssa tai eläminen vieraassa maassa, tekee mahdolliseksi stereotyyppisten käsitysten muuttamisen syvemmällä tasolla. (Taajamo 2005, 64-65.)

3.2 Sopeutumista vaativat tekijät

Vaihto-opiskelija joutuu sopeutumaan hänen oman kulttuurinsa ja vieraan kulttuurin välisiin eroihin. Sopeutuminen on sitä hankalampaa, mitä enemmän opiskelijan oma kulttuuri poikkeaa uudesta kulttuurista. Vaihto-opiskelijoilta sopeutumista vaativat mm. erilaiset opiskelukäytännöt, englannin kieli kommunikointikielenä, vilkas sosiaalinen elämä ja monikulttuurisessa asumisyhteisössä eläminen. Vieras kulttuuri tarjoaa peilin omien, opittujen käsitysten ja merkitysten heijastamiseen ja niiden kyseenalaistamiseen. Vaihto-opiskelija kohtaa toisaalta kohdemaan kulttuurin, toisaalta myös eri maista tulevien opiskelijoiden muodostaman alakulttuurin. Omaksuessaan näitä uusia kulttuureja opiskelija näkee oman kulttuurinsa uudella tavalla, mikä merkitsee perustavanlaatuaista muutosta yksilön ajattelussa. (Taajamo 1999, 69-71.)

Vaihto-opiskelijat kohtaavat suuren joukon uusia käytänteitä totutelllessaan elämään uudessa maassa. Fyysisiä muutoksia ovat sopeutuminen uudenlaiseen ympäristöön, kuten yliopistoon, kampusalueeseen ja asumiseen. Kulttuuriset muutokset liittyvät mm. vaihtokohdemaan taloudellisiin, teknisiin, poliittisiin, kielellisiin, uskonnollisiin ja sosiaalisiin instituutioihin. Sosiaaliset muutokset tarkoittavat uusia ystävyysuhteita. (Taajamo 1999, 71.)

Vaihto-opiskelijat joutuvat sopeutumaan myös vieraan kielen käyttöön päivittäisessä kommunikoinnissaan. Opiskelijan on pystyttävä kommunikoimaan vieraalla kielellä, eli englannin kielellä, sekä päivittäisissä arkitilanteissa että akateemisessa maailmassa. Asuessaan yhdessä eri maista tulevien opiskelijoiden kanssa, opiskelijat kehittävät oman kielenkäyttöstrategian, joka on pikemminkin monikulttuurinen kuin englantilaiseen kulttuuriin pohjautuva. He luovat ikään kuin oman kielen, jonka avulla kommunikointi sujuu luontevasti. Vaihto-opiskelijan käymän vuorovaikutuksen uudessa ympäristössä voi nähdä kielelliseksi voimaantumisprosessiksi, kun opiskelijan kielitaito kehittyy ja rohkeus ja valmius kielen käyttöön kasvaa. (Taajamo 1999, 75-76.)

Uuteen kulttuuriin sopeutuminen edellyttää orientoitumista paikalliseen ”maan tapaan”. Yhteisön tasolla on nähtävissä samankaltaisia tapoja toimia tai reagoida asioihin, vaikka yksilötasolla ne saattavatkin näkyä vain vähän. Yksittäisten toimintatapojen tuntemista olennaisempaa on tutustua esimerkiksi maan historiaan; millaisin edellytyksin ja mistä lähtökohdista käsin jokin kansakunta toimii globaalissa maailmassa. Hofsteden & Hofsteden (2005) mukaan tärkeää on lisäksi havainnoida yhteisön sosiaalisia rakenteita ja kulttuurin piilossa olevia tekijöitä, kuten rooliin, statukseen, valtaan, aikaan ja reviiiriin liittyviä käsityksiä. Näiden tekijöiden näkeminen ja sijoittaminen kulttuuriseen kontekstiin auttaa lisäksi vähentämään vääristyneitä stereotyyppioita. (Wallin 2013, 78.)

Kohdatessa tilanteen, jossa itselle vieraan kulttuurin edustaja toimii kummallisesti tai oma suhtautuminen tilanteeseen hämmentää, on hyvä pohtia sitä, mikä osuus siitä on yleisinhimillistä eli universaalia, mikä kulttuurissa opittua ja mikä yksilöllistä. Universaalit toimintamallit ovat niitä käyttäytymisen tai suhtautumisen tapoja, jotka ovat kaikille ihmisille yhteisiä ympäri maapallon. Kulttuuriset toimintatavat tarkoittavat jossakin tietyssä kulttuurissa sosiaalistumisen myötä opittuja tapoja. (Wallin 2013, 79-80.)

Yksilölliset toimintamallit liittyvät yksilön omaan persoonallisuuteen ja elämänhistoriaan. Loppujen lopuksi olemme kaikki oman ”kulttuurin tuotteita”, minkä vuoksi oman kulttuuriperimän tiedostaminen ja ymmärtäminen on oleellinen lähtökohta vieraan kulttuurin ymmärtämiseksi. Omasta kulttuurista ei tarvitse luopua selviytyäkseen vieraassa ympäristössä. Päinvastoin, oman kulttuurin tunnistaminen ja sen arvostaminen toimivat pääomana, joka mahdollistaa vieraan kulttuurin näkemysten ja arvojen huomioon ottamisen. (Wallin 2013, 79-80.)

Uuteen kulttuuriin sopeutumisen tavoitteena on kulttuurinen tasapaino. Kulttuurinen tasapaino tarkoittaa sitä, että yksilö ei pidä itsepintaisesti kiinni omista toimintatavoista ja arvoista, mutta ei myöskään luovu niistä ehdoin tahdoin. Aito, omasta kulttuuritaustasta nouseva kommunikaatio on paras väylä tasapainon saavuttamiseen. Sekä kulttuurisen integraation että yksilöiden hyvinvoinnin kannalta uuteen kulttuuriin sopeutuminen on mielekkäämpi vaihtoehto kuin assimiloituminen eli mukautuminen siihen. (Wallin 2013, 85.)

3.3 Sopeutumisen vaiheet

Uuteen kulttuuriin sopeutumisessa on havaittu eri ihmisten välillä niin paljon yhtäläisyyksiä, että on alettu puhua yleistäen sopeutumisen vaiheista. Täytyy kuitenkin muistaa, että sopeutumisen eri vaiheiden kokeminen on yksilöllistä ja siihen vaikuttavat monet henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten ennakkoluulottomuus, stressin sietokyky, joustavuus sekä se, kuinka paljon uusi kulttuuri poikkeaa omasta kulttuurista. (Alho ym. 1994, 118.)

Sopeutumisen ensimmäinen vaihe on *alkuinnostus*. Tätä vaihetta leimaa uudenviehätys ja haltioituminen uuden elinympäristön nähtävyyksistä, luonnosta, ihmisistä ja uusista ruoista ja mauista. Uudesta ympäristöstä havaitaan vain positiiviset puolet ja oma kotimaa unohdetaan hetkeksi. Paikallisesta kie-

lestä opitaan nopeasti perussanastoa, jota käytetään innokkaasti asiointitilanteissa. Tämä vaihe on monille ihmisille tuttu matkustelun kautta. Se kestää tyypillisesti 1-2 viikkoa, joillakin sen kesto voi olla useita kuukausiakin. (Alho ym. 1994, 118-119.)

Sopeutumisen toista vaihetta kutsutaan *turhautumisen ja puolustusmekanismien* vaiheeksi. Tässä vaiheessa uudessa elinympäristössä törmätään arkiseen todellisuuteen ja tarpeeseen opetella uusia käytäntöjä selviytyäkseen. Saatetaan huomata, että kielitaito ei riitäkään kaikkiin niihin tilanteisiin, joita jokapäiväinen elämä vaatisi. Ne asiat, jotka omassa maassa hoituivat vaivattomasti, kuten ostosten tekeminen ja paikasta toiseen liikkuminen, vaativat nyt suuria ponnistuksia muun muassa viestintäongelmien vuoksi. (Alho ym. 1994, 119.)

Viestintäongelmat eivät johdu vain kielitaidon puutteesta vaan myös sanattoman viestinnän eroista oman kulttuurin ja uuden kulttuurin välillä. Omassa kulttuurissamme sanattoman viestinnän tulkinta tapahtuu kuin huomaamatta: kasvojen ilmeestä, äänensävyistä tai kehon liikkeistä voi nähdä helposti, mikä on puhuttujen sanojen todellinen merkitys. Tämä tekee vuorovaikutustilanteista ennakoitavia, mikä taas saa aikaan perusturvallisuuden tunnetta omissa ihmissuhteissa. Uudessa kulttuurissa yksilö ei enää kykenekään ennakoimaan täysin keskustelukumppaninsa viestintätapaa, mikä voi aiheuttaa turhautumista, hämmentyneisyyttä ja ulkopuolisuuden tunteita. Sanattoman viestinnän käytössä voi syntyä suuriakin väärinkäsityksiä – muun muassa pään nyökkäyksellä voi olla toisessa kulttuurissa aivan eri merkitys. (Alho ym. 1994, 120-121.)

Turhautumisen tunnetta voi ehkäistä jo ennen kotimaasta lähtöä hankkimalla tietoa siitä kulttuurista, johon on matkalla. Kuitenkin vasta tosielämässä ja oman kokemuksen kautta yksilö kykenee ankkuroimaan opitun teorian tiedon todellisuuteen niin, että siitä on myös apua kulttuurisissa kohtaamisissa. Turhautumisen

synnyttämät negatiiviset tunteet, kuten aggressio suunnataan usein isäntämaahan, sen tapoihin toimia ja ihmisiin ympärillä. Tässä vaiheessa kaivataan rehellistä pohdiskelua siitä, miksi yksilöstä tuntuu, ettei häntä ymmärretä uudessa ympäristössä. Tämä ei kuitenkaan ole helppoa, ja ihminen ottaa avukseen erilaisia puolustusmekanismeja helpottaakseen hetkellisesti oloaan. Puolustusmekanismeja ovat esimerkiksi negatiivisten tunteiden kieltäminen, pyrkimys unohtaa vaikeat kokemukset, alemmuuden tunne, syrjään vetäytyminen, oman kotikulttuurin näkeminen hohdokkaana tai vaikkapa alkoholin nauttiminen. Puolustusmekanismien ylläpitoon kuluu paljon voimavaroja, mikä voi aiheuttaa myös fyysisiä oireita, kuten jatkuvaa väsymystä. (Alho ym. 1994, 122-124.)

Kolmas sopeutumisen vaihe on *hyväksyminen*. Siinä missä aikaisemmassa vaiheessa voimavarat kuluivat ongelmien kanssa vellomiseen, hyväksymisen vaiheessa ongelmiin tartutaan ja hyväksytään se tosiasia, että ympäröivä kulttuuri ei tule muuttumaan, vaan itse on muututtava. Koska viestintäongelmat ovat suurin turhautumisen aiheuttaja,ärkevin ratkaisu asiaan on opetella kieltä ja paikallista kulttuuria lisää. Kielitaidon ja tiedon kertyessä yksilö huomaa tulevansa ymmärretyksi ja hänen olonsa alkaa muuttua toiveikkaammaksi ja itsevarmemmaksi. Hyvä merkki on se, jos asioihin pystyy suhtautumaan huumorin kautta. (Alho ym. 1994, 124.)

Myös se tosiasia on hyväksyttävä, että ulkomaalainen tulee aina jossain määrin tuntemaan itsensä ulkopuoliseksi vieraassa paikassa, vaikka asuisi siellä kuinka kauan ja oppisi kielen kuinka hyvin. Pyrkimys päästä irti kokonaan omasta kulttuuritaustasta ja luoda itselle uusi kulttuurinen identiteetti ei ole suositeltavaa. Toisen ääripään tapa sopeutua paikalliseen elämänmenoon on vetäytyä ulkomaalaisten muodostamaan keskinäiseen alakulttuuriin, jolloin henkilö vetäytyy syrjään paikallisista asukkaista. Kun kontaktit paikallisiin minimoidaan, vältytään myös sopeutumishankaluuksilta. (Alho ym. 1994, 124-125.) Vaihto-opiskelijoiden

keskenään muodostama tiivis yhteisö voidaan nähdä juuri tällaisena valtaväestöstä erottautuvana alakulttuurina tai jopa ”kuplana”, jolla ei välttämättä ole juuriakaan tekemistä paikallisen kulttuurin kanssa.

Neljättä sopeutumisen vaihetta kutsutaan *sopeutumiseksi*, jolloin henkilö tuntee olevansa kuin kotonaan uudessa kulttuurissa. Uudesta kulttuurista ja elämäntavasta on tullut henkilölle vaihtoehto kotikulttuurille. Hän on oppinut pitämään uuden kulttuurin piirteistä, kuten ruoista ja juomista, vapaa-ajanviettotavoista sekä taiteesta. Vaikka jotkin tilanteet saattavat edelleen aiheuttaa ahdistuksen ja väärinymmärryksen tunteita, nämä tunteet ovat ohimeneviä. Henkilö on oppinut uuden kulttuurin vuorovaikutuksen pelisäännöt, minkä vuoksi hän kykenee ennakoimaan keskustelukumppanin reaktiot. (Alho ym. 1994, 125-126.)

Täydellinen sopeutuminen uuteen kulttuuriin on mahdotonta, mutta riittävästä sopeutumisesta voidaan puhua. Sopeutumisen vaiheiden onnistunut läpikäynti saa henkilön tiedostamaan paremmin oman kulttuuritaustansa. Samalla hänen maailmankuvansa on merkittäväällä tavalla laajentunut, kun mukaan on tullut myös uuden kulttuuriympäristön koodisto. Uuden kulttuurin pelisääntöjen oppimisessa ei siis ole kyse siitä, että hylättäisiin oma kulttuuritausta. Sen lisäksi vain opitaan uutta ja lopputuloksena on kahden kulttuurikoodiston hallitseminen yhden sijasta. (Alho ym. 1994, 126.) Uuteen kulttuuriin sopeutumisen neljä vaihetta kuvastavat kokemuksellista oppimista. Prosessi alkaa vieraan kulttuurin kohtaamisesta, mutta kehittyikin vähitellen oman minuuden kohtaamiseksi. (Alho ym. 1994, 127.)

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimuskysymykset

Haluan tutkimuksessani selvittää sitä, millaisia käsityksiä ulkomaisilla vaihto-opiskelijoilla on vaihto-opiskeluajastaan Suomessa. Tutkimukseni päämäärä on siis ymmärtää kokonaisvaltaisesti niitä merkityksiä, joita kansainväliset opiskelijat liittävät vaihto-opiskeluaikaansa niin opintojen kuin muun elämänkin kannalta. Tutkimuskysymysteni kautta pureudun tarkemmin niihin käsityksiin, joita vaihto-opiskelijoilla on opinnoista Lapin yliopistossa, vuorovaikutuksesta paikallisten ihmisten kanssa sekä suomalaisesta kulttuurista.

Tutkimuskysymykseni olen muotoillut seuraavalla tavalla:

Millaisena opiskeluaika Suomessa näyttäytyy ulkomaiselle vaihto-opiskelijalle?

- Millaisia käsityksiä ulkomaisilla vaihto-opiskelijoilla on opiskelusta Lapin yliopistossa?
- Millaisia käsityksiä ulkomaisilla vaihto-opiskelijoilla on vuorovaikutuksesta suomalaisten kanssa?
- Millaisia käsityksiä ulkomaisilla vaihto-opiskelijoilla on suomalaisesta kulttuurista?

Ensimmäisen alatutkimuskysymykseni kautta tuon esiin ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden käsityksiä opinnoistaan Lapin yliopistossa. Haluan selvittää, mihin asioihin opiskelijat ovat tyytyväisiä suomalaisessa koulutusjärjestelmässä ja toisaalta sitä, mitkä asiat on koettu haasteellisiksi. Vaihto-opiskelijat tulevat eri puolilta Eurooppaa ja myös Euroopan ulkopuolelta, joten he ovat voineet tottua hyvinkin paljon suomalaisesta opiskelusta poikkeaviin käytäntöihin.

Toisen alatutkimuskysymyksen kautta selvitän sitä, millaiseksi ulkomaiset vaihto-opiskelijat kokevat vuorovaikutuksen suomalaisten opiskelijoiden ja muiden paikallisten ihmisten kanssa. Haluan saada selville, kokevatko ulkomaiset opiskelijat suomalaisiin tutustumisen helpoksi vai vaikeaksi ja mitkä asiat tähän vaikuttavat.

Kolmas alatutkimuskysymyksen liittyy siihen, millaisia käsityksiä ulkomaisilla vaihto-opiskelijoilla on suomalaisesta kulttuurista ja sopeutumisesta siihen. Monissa tutkimuksissa niin Suomessa kuin muualla on todettu vaihto-opiskelijoiden kokemista vaikeuksista integroitua paikalliseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan, vaikka yksi vaihto-opiskelun keskeisistä tarkoituksista on oppia tuntemaan kohdemaan kulttuuria. Toinen ja kolmas alatutkimuskysymys liittyvät läheisesti toisiinsa, sillä kulttuuriin sopeutuminen ja vuorovaikutus kyseiseen kulttuuriin kuuluvien ihmisten kanssa kietoutuvat toisiinsa joko toisiaan tukien tai toisiaan haitaten.

4.2 Fenomenografia tutkimusmetodina

Käytän tutkimuksessani laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohteena on merkitysten maailma eli merkityskokonaisuudet, jotka ilmenevät ihmisistä lähtöisin olevana toimintana, ajatuksina tai esimerkiksi yhteiskunnan rakenteina. Laadullisen tutkimusmenetelmän avulla pyritään tavoittamaan ihmisten omat kuvaukset heidän kokemastaan todellisuudesta. Todellisuuden kuvaukset sisältävät niitä asioita, jotka ihmiset kokevat itselleen merkityksellisinä ja arvokkaina. (Vilkkä 2015, 118.)

Tutkimukseni edustaa fenomenografista tutkimusmetodia. Fenomenografia on kiinnostunut tutkittavasta ilmiöstä siitä näkökulmasta, miten monin eri tavoin jokin ihmisryhmä käsittää kyseessä olevan ilmiön. Pyrin saamaan tutkimuksessani

esiin mahdollisimman monia erilaisia käsityksiä, joita vaihto-opiskelijoilla on vaihto-aikaansa liittyen, minkä vuoksi fenomenografinen lähestymistapa sopii tutkimukseeni hyvin.

Fenomenografisen tutkimuksen päämäärä on kuvata ihmisten käsityksiä ja kokemuksia asioista siten kuin tietty ihmisryhmä käsittää kyseisen ilmiön kohteensa sisällön. Fenomenografisen tutkimuksen kohteena on ihmisen arkiajattelu, ei teellisten totuuksien etsintä. Fenomenografiassa ei pyritä löytämään yleisiä totuuksia tai periaatteita siitä, kuinka asiat ovat tai esiintyvät. Fenomenografian perustehtävä on kuvailla erilaisia tapoja kokea, käsittää ja ymmärtää maailman ilmiöitä ja tämän jälkeen pyrkiä yleistämään ja hierarkisoimaan niitä. Vaikka ihmiset kokevat samoja asioita, ne voivat saada eri ihmisillä eri merkityksen. Tutkijan tehtäväksi määrittänyt näin ollen osoittaa ilmiöiden sisäinen vaihtelu ihmisestä toiseen perustuen siihen, kuinka yksilöiden käsitykset, ymmärrys ja kokemukset todellisuudesta varioivat. (Niikko 2003, 23, 28-29.)

Fenomenografia on tutkimuksellinen lähestymistapa, joka voidaan liittää ajattelun tutkimukseen. Fenomenografiassa ollaan kiinnostuneita sekä ihmisten kokemuksista että heidän käsityksistään. Fenomenografiassa termejä ”käsitykset” ja ”ihmisen tapa ymmärtää ilmiötä” käytetään usein synonyymeina termille ”tapa kokea”. (Niikko 2003, 46.) Fenomenografiassa nähdään, että ihmisen käsitykset perustuvat hänen aikaisempiin tietoihinsa ja kokemuksiinsa, jotka hän on hankkinut tietyssä kulttuurisessa kontekstissa. Käsitys on dynaaminen ilmiö, koska käsitykset eivät ole pysyviä, vaan ihminen voi ottaa uudessa tilanteessa uuden näkökulman ympäröivään todellisuuteen. (Häkkinen 1996, 23.)

Yksilöiden erilaisista käsityksistä johtuen mitään ilmiötä ei voida tavoittaa kokonaisuudessaan. Fenomenografiassa käsityksiä ei liitetä tutkittaviin itseensä, vaan niiden avulla kuvataan laajemmin erilaisia tapoja hahmottaa todellisuutta. Feno-

menografiassa keskitytään siis ennemminkin käsitysten ja niiden erojen kuvaamiseen kuin syiden etsimiseen sille, miksi yksilöt hahmottavat asiat eri tavoin. (Häkkinen 1996, 25.)

Fenomenografisessa tutkimuksessa erotetaan se, miten asiat ovat ja miten niiden käsitetään olevan. Ensimmäisen asteen näkökulma tarkoittaa sitä, että tutkija kuvaa jotakin todellisuuden osaa suoraan siten, kuin se hänelle ilmenee oman kokemuksensa kautta. Ympäröivän maailman ilmiöt nähdään faktisiksi, minkä vuoksi on mahdollista tarkastella ihmisten käsityksiä ”oikean” ja ”väärän” näkökulmasta verraten niitä tieteelliseen teoriaan. Ensimmäisen asteen kuvaus on siis kuvausta maailmasta sellaisenaan ilman että huomioidaan yksilön tapa kokea se. (Niikko 2003, 24.)

Toisen asteen näkökulma korostaa toisten ihmisten tapoja kokea asioita. Tällöin orientoidutaan muiden ihmisten käsityksiin tai kokemuksiin ympäröivästä maailmasta ja sen ilmiöistä. Samalla kun tutkija selvittää toisen ihmisen tapaa kokea jotakin, hän sulkeistaa omat ilmiötä koskevat käsityksensä ja kokemuksensa. Tutkija kuvaa jotakin ilmiötä siitä näkökulmasta, josta jokin ryhmä ihmisiä käsittää ja kokee sen, ei omastaan. (Niikko 2003, 24-25.)

Aineistolähtöisenä tutkimusmetodina fenomenografia mahdollistaa sen, että tutkittavien käsitykset tulevat ymmärretyiksi heidän omista lähtökohdistaan, eikä teoria aseta liian tiukkoja raameja kysymysten asettelulle eikä aineiston tulkin-
nalle. Koen tämän tärkeäksi omassa tutkimuksessani. Analyysivaiheessa fenomenografia tarjoaa mielestäni aineiston kategorisoinnin keinoin hyvät suuntaviivat aineiston analyysille ja synteessin muodostamiselle tutkimustuloksista.

4.3 Tutkimushenkilöt ja aineiston keruu

Tutkimushenkilöinäni on 50 Lapin yliopiston lukuvuoden 2017-2018 ulkomaista vaihto-opiskelijaa. Syyslukukauden 2017 tutkimusaineistoni koostuu International Student Barometer 2017-kyselyn vastauksista. Sain kyselyn vastaukset Lapin yliopiston kansainvälistymispalveluiden henkilökunnalta. He auttoivat minua muutenkin paljon tutkimusprosessin eri vaiheissa ja tarjosivat asiantuntemustaan muun muassa ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden tavoittamisessa ja heitä koskevissa tiedoissa.

International Student Barometer 2017 (ISB) kyselyssä kansainväliset opiskelijat vastasivat viiden eri osion kautta: *opinnot, yliopiston palvelut ja tuen saanti, saapumisjärjestelyt, asuminen ja eläminen* sekä *yleinen vaihtoon tyytyväisyys*. ISB 2017-kyselyyn vastasi 140 Lapin yliopiston ulkomaista opiskelijaa. Kysely koostui sekä määrällisistä (monivalinta) että laadullisista (avoimista) kysymyksistä. Koska tutkimukseni edustaa laadullista tutkimussuuntausta, päätin jättää määrällisiin kysymyksiin tulleet vastaukset pois tarkastelusta ja keskittyä avointen kysymysten vastauksiin. Tämä myös pienensi tutkittavien joukkoa, mikä oli paikallaan laadullisen tutkimusmenetelmän kannalta. Omiin tutkimuskysymyksiini suuntauneita avovastauksia tuli 40:ltä vaihto-opiskelijalta.

Kevätlukukauden 2018 osalta keräsin aineiston itse laatimallani kyselylomakkeella (Liite 1). Lähetin kyselylomakkeen huhtikuun alussa Lapin yliopiston kansainvälistymispalveluihin, ja he lähettivät lomakkeen sähköpostilistan kautta ulkomaisille vaihto-opiskelijoille. Lisäksi laitoin kyselylomakkeen Lapin yliopiston vaihto-opiskelijoille suunnattuun Facebook-ryhmään. Kyselylomakkeeseeni vastasi yhteensä 10 ulkomaista vaihto-opiskelijaa. Kyselylomake koostui 15 pakollisesta avokysymyksestä, kolmesta vapaaehtoisesta avokysymyksestä ja yhdestä määrällisestä kysymyksestä. Kyselylomake oli jaettu neljään eri osioon: 1) yleisiin vaihtokokemuksiin ja vaihtoon hakemisen motiiveihin 2) suomalaiseen kulttuuriin

sopeutumiseen 3) vuorovaikutukseen suomalaisten kanssa sekä 4) opintoihin Lapin yliopistossa.

Tutkimusaineistoni koostuu siis kahden eri kyselylomakkeen tuottamista vastauksista. Kyselylomakkeiden kysymykset sisälsivät kuitenkin samoja teemoja, kuten opinnot Lapin yliopistossa sekä asuminen ja eläminen Rovaniemellä. Tämän vuoksi pystyin käsittelemään aineistoja yhtenä kokonaisuutena, jolle esitin analyysivaiheessa samat analyysikysymykset.

Yhteenlaskettu vastaajien määrä tutkimuksessani on 50, joista 40 opiskelijaa opiskeli syksyllä 2017 ja 10 opiskelijaa opiskeli keväällä 2018. Vertailun vuoksi sanottakoon, että Lapin yliopistossa opiskeli syylukukaudella 2017 yhteensä 175 ja kevätlukukaudella 2018 yhteensä 193 ulkomaista vaihto-opiskelijaa (Marttiini 2018, sähköpostiviesti 9.8.2018). Ne vastaajat, jotka halusivat ilmoittaa kyselylomakkeissa kotimaansa, tulivat kymmenestä eri maasta: Espanja, Saksa, Brasilia, Alankomaat, Ranska, Yhdysvallat, Japani, Intia, Venäjä ja Italia.

4.4 Fenomenografinen analyysi

Fenomenografinen analyysi noudattaa pitkälti laadullisille tutkimusmenetelmille tyypillisiä yleisiä piirteitä. Analyysiprosessi on systemaattinen, mutta ei jäykkä, ja analyysin tekeminen on reflektioivaa. Aineistoa jaotellaan merkityksellisiin yksiköihin. Tärkeää analyysiprosessissa on näiden merkityksyksiköiden tai ulottuvuuksien jatkuva vertailu. Aineiston analyysin alussa kriteerit organisoida aineistoa ovat alustavia ja ne muuttuvat analyysiprosessin edetessä. Lisäksi fenomenografisen tutkimuksen tulokset ovat muiden laadullisten menetelmien tapaan tutkimuksessa löytyneiden piirteiden tai teemojen abstrakti synteesi. (Niikko 2003, 32-33.)

Fenomenografiselle analyysille on kuitenkin määritelty myös oma analyysimalinsa. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa aineisto luetaan huolellisesti läpi moneen kertaan. Lukemisen pyrkimyksenä on etsiä aineistosta tutkimuskysymysten kannalta keskeisiä ilmauksia ja hahmottaa tutkittavien henkilöiden kokonaiskäsitys tutkimusongelmien suhteen. Ilmauksia etsitään analyysiyksikön avulla, joka voi olla esimerkiksi kysymys, lause, yksittäinen sana, puheenvuoro tai tekstin kappale. (Niikko 2003, 33.) Käytin analyysiyksiköinä tutkimuskysymyksistäni löytyviä sanoja: *käsitykset opinnoista*, *käsitykset vuorovaikutuksesta* ja *käsitykset kulttuurista*. Ilmauksia löytyi runsaasti ja aluksi tuntuikin sekavalta, miten saisin kaikki ilmaukset jaoteltua selkeiksi ryhmiksi.

Fenomenografisen analyysin toisessa vaiheessa aletaan tutkimusongelmiin perustuen ryhmitellä ensimmäisessä analyysivaiheessa löytyneitä ilmauksia teemoiksi tai ryhmiksi. Ryhmittely tapahtuu vertaamalla ilmauksia toisiinsa etsien yhtäältä samanlaisuuksia ja erilaisuuksia ja toisaalta harvinaisia tapauksia ja rajatapauksia. Fenomenografinen analyysiprosessi on reflektoinnin jatkuva kehä. Se lähtee aina aineistosta käsin, eli siinä ei käytetä jonkinlaista valmista ryhmittelyrunkoa. (Niikko 2003, 34-35.)

Joidenkin aineistoni ilmausten kanssa jouduin pohtimaan enemmän, kuinka saisin ne asettumaan ryhmiin. Nämä ilmaukset olivat yksittäisiä ja muista poikkeavia. Ratkaisin asian niin, että loin omat alatason kategoriansa yksittäisille ilmauksille. Vuorovaikutusta koskevien käsitysten kuvauskategoriassa kategoria on nimeltään ”Muut kohtaamisen paikat” ja suomalaista kulttuuria koskevien käsitysten kuvauskategoriassa ”Muut piirteet”. Tällä tavoin sain yksittäisetkin ilmaukset huomioitua tutkimustuloksissa, mikä noudattaa fenomenografista mallia myös harvinaisten tapausten huomioimisen tärkeydestä.

Kolmannessa analyysivaiheessa löytyneet merkitysryhmät käännetään kategoriaksi. Kategorioiden tulisi olla selkeässä suhteessa sekä toisiinsa että tutkittavaan

ilmiöön nähden. Yksittäisen kategorian sisällä ilmauksia verrataan muihin saman kategorian ilmauksiin ja myös muiden kategorioiden ilmauksiin. Eri kategorioiden väliset rajat tulisi olla selvästi nähtävissä eli ne eivät saa mennä limittäin. Ilmiöön nähden kategorioiden tulisi olla selkeässä suhteessa siinä mielessä, että jokainen kategoria kertoo erilaisesta tavasta kokea ja käsittää kyseessä oleva ilmiö. Oleellista fenomenografisessa analyysissä on se, että kategorioita ei määritellä etukäteen, vaan ne muodostuvat analyysiprosessin aikana. (Niikko 2003, 36.)

Vaikka kategorioiden muodostamisessa keskeistä ei Huuskon ja Paloniemen (2006, 169) mukaan olekaan löytyneiden ilmausten lukumäärä vaan se, että kategoriat kattavat mahdollisimman hyvin ilmausten välisen vaihtelun, lisäksi muodostamiini kuvauskategorioihin myös tiedon siitä, kuinka monta mainintaa kukin kategoria sai aineistossa. Se auttoi minua jäsentämään tutkimustuloksia ja helpotti niiden kirjoittamista auki. Lisäksi mainintojen lukumäärän avulla on mahdollista nähdä, kuinka muodostetut kategoriat painottuvat toisiinsa nähden.

Neljäs analyysivaihe sisältää muodostettujen kategorioiden yhdistämisen laajemmiksi korkeamman tason kuvauskategorioiksi teoreettisista lähtökohdista käsin. Kuvauskategoriat voidaan nähdä muodollisina yhteenvetoina saaduista kuvauksista ja ne toimivat tutkimuksen päätuloksina. Kuvauskategoriat ilmentävät laadullisesti erilaisia tapoja kuvata, ymmärtää ja analysoida tutkittavaa ilmiötä perustuen samanlaisuuksiin ja erilaisuuksiin kategorioiden välillä. (Niikko 2003, 36-37.) Esitellessään kategorioita tutkija liittää niihin suoria lainauksia tutkimusmateriaalista. Tällöin myös lukija voi vakuuttua kuvauskategorioiden paikkansapitävyydestä. (Häkkinen 1996, 43.)

Kuvauskategorioista voidaan muodostaa edelleen kuvauskategoriasysteemi ja niin sanottu tulosavaruus. Horisontaalisessa kuvauskategoriasysteemissä eri kategoriat ovat keskenään samanarvoisia ja yhtä tärkeitä, eivätkä ne siis kuvaa paremmuutta toisiinsa nähden. Vertikaalinen kuvauskategoriasysteemi tarkoittaa

sitä, että eri kategoriat asetetaan keskinäiseen järjestykseen jonkin tutkimusaineiston kannalta oleellisen kriteerin avulla. Kyseessä ei ole paremmuusjärjestys, vaan vaikkapa yleisyysaste. (Järvinen & Järvinen 2011, 84.) Hierarkkisessa kuvauskategoriasysteemissä kuvattavat käsitykset ovat keskenään eri kehitysstasteilla. Jotkin käsitykset voivat siis olla sisällöltään tai rakenteeltaan muita kehittyneempiä. Perusteena kehitysstasteelle voi olla esimerkiksi käsityksen jäsenyys, laaja-alaisuus tai teoreettisuus. (Niikko 2003, 38.) Oman aineistoni analyysissä hyödynsin vertikaalista kuvauskategoriasysteemiä. Asetin kuvauskategoriat keskinäiseen järjestykseen yleisyyden perusteella eli sen perusteella, kuinka monta mainintaa kategoria on saanut aineistossa.

4.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset

Tutkimuksen aikana eteen tulee monia eettisiä valintoja, joita täytyy pohtia erityisen perusteellisesti, kun tutkimuksen kohteena on inhimillinen elämä eri puolilla (Viinamäki & Saari 2007, 17). Lähtökohtana näille valinnoille tulisi aina olla kunnioitus tutkittavia kohtaan. Tämä tulee huomioiduksi esimerkiksi siten, että tutkija varmistaa tutkittaviensa anonymiteetin. Sekä vaihto-opiskelijoille keväällä 2018 lähettämäni kyselylomake että syksyn 2017 International Student Barometer -kysely olivat anonymoituja. Kummassakin kyselylomakkeessa vastaaja pystyi halutessaan ilmoittamaan kotimaansa. Jälkeenpäin päätin kuitenkin jättää tämän tiedon kertomatta sitaattien kohdalla, koska se ei tuntunut relevantilta tutkimuskysymysten kannalta.

On mahdollista, että kyselylomakkeisiin vastasi ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden lisäksi joitakin ulkomaisia tutkinto-opiskelijoita. Tämä johtuu siitä, että sekä syksyn 2017 International Student Barometer -kyselylomake että keväällä 2018 itse laatimani kyselylomake olivat kaikkien sen hetkisten Lapin yliopiston ulkomaisten opiskelijoiden vastattavissa. Ulkomaisilla tutkinto-opiskelijoilla voi olla vaihto-opiskelijoita pidempi kokemus Suomessa elämisestä ja opiskelusta, mikäli he ovat aloittaneet opintonsa Lapin yliopistossa ennen syksyä 2017. Tämä on voinut

vaikuttaa heidän vastauksiinsa esimerkiksi siinä mielessä, että he ovat pidemmällä kulttuuriin sopeutumisen prosessissaan kuin vähemmän aikaa opiskelleet vaihto-opiskelijat.

Lisäksi ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden joukossa on niitä, jotka ovat pidempikestoisella, koko lukuvuoden mittaisella vaihtojaksolla. Tämän vuoksi on mahdollista, että sama vastaaja on vastannut sekä syksyn että kevään kyselylomakkeisiin. Tämä muuttaisi lopullista tutkimushenkilöideni lukumäärää. Edellä mainitut tutkimushenkilöihin liittyvät seikat on minusta tärkeä tuoda esiin tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin kannalta, vaikka varmuutta näiden seikkojen olemassaolosta ja vaikutuksesta tutkimukseen ei olekaan.

Jonkin verran pohdin sitä, millainen merkitys tutkimuksen eettiseltä kannalta on sillä, että olen myös itse ollut vaihto-opiskelija. Tuomen ja Sarajärven (2011, 135-136) mukaan tutkimusaineistoon liittyvien havaintojen puolueettomuus nousee kysymykseksi esimerkiksi siinä, tavoitteleeko tutkija tiedonantajien ymmärtämistä heinä itsenään, vai suodattuvatko tutkijan tekemät havainnot hänen oman kokemuksehensä läpi. Toisaalta siitä voi olla myös apua, että tuntee ja ymmärtää oman kokemuksen kautta tutkittavien kertomia asioita. Tämä auttaa tutkijaa samaistumaan tutkittavien elämismaailmaan. Lisäksi oma kokemus ja kiinnostus aihepiiriin toimivat motivaation lähteenä tutkimuksen tekemiselle.

Cousinin (2009, 195) mukaan fenomenografiassa käytettyjä kuvauskategorioita voi kritisoida siitä, kuinka hyvin ne loppujen lopuksi kuvaavat tutkittavien käsityksiä, koska kuvauskategoriat ovat aina tutkijan omasta näkökulmasta luotuja. Tällöin niihin vaikuttavat tutkijan omat lähtökohdat ja kokemukset. Sama ongelma on kuitenkin läsnä kaikissa laadullisen tutkimuksen menetelmissä, jotka pyrkivät tulkitsemaan tutkittavien kokemusmaailmaa. Fenomenografisessa tutkimuksessa tutkijan täytyy tarkastella ja sulkeistaa omat esioletuksensa koskien tutkittavien käsitysten rakenteita. (Niikko 2003, 47.)

Huomasin omien ennakko-oletusteni pulpahtavan pintaan tutkimusprosessin aikana. Näin kävi esimerkiksi tarkastellessani vaihto-opiskelijoiden käsityksiä vuorovaikutuksesta suomalaisten kanssa. Minulla oli vahva ennakko-oletus siitä, että ulkomaiset opiskelijat kuvaisivat suomalaisia ujoiksi ja varautuneiksi, vaikka aineistosta löytyi huomattavan paljon muunlaisiakin kuvauksia. Opin tästä sen, miten tärkeä on tiedostaa omat ennakko-oletuksensa ja muistuttaa itseään pitämään ne taka-alalla aineistoa analysoidessa.

Fenomenografisessa tutkimuksessa on pidetty sekä välttämättömyytenä että riskinä sitä, että tutkija perehtyy teoreettisesti tutkittavaan ilmiöön ennen tutkimusaineiston keräämistä. Fenomenografian lähtöoletukset tekevät kuitenkin mahdottomaksi lähestyä ilmiötä esimerkiksi fenomenologialle tyypillisellä ”puhtaalta pöydältä” -otteella. Lisäksi kuvauskategoriat vaativat teorian heijastamista empiriaan. Toisaalta voidaan miettiä, kuinka paljon luoduissa kuvauskategorioissa kuuluu tutkittavien alkuperäisten ilmausten merkitykset, jos teoria on vahvasti mukana kuvauskategorioita muodostettaessa. (Häkkinen 1996, 48.)

Pyrin pitämään teoriataustan taka-alalla analysoidessani tutkimusaineistoa, koska fenomenografisessa analyysissä teoriataustaan peilaus tehdään vasta korkeamman tason kuvauskategorioita muodostettaessa. Halusin saada esiin tutkittavien käsitysten koko kirjon, vaikka se tuntuikin aluksi sekavalta. Analyysin edetessä aineistosta löytyneiden ilmausten käsittely muuttui helpommaksi, kun niille alkoi löytyä omia ryhmiään.

Fenomenografisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa eräs validiuskriteeri on konsistenssi, jolla tarkoitetaan kategorioiden sisäisen logiikan pitävyyttä. Kategorioiden rakenne ei saa olla hajanainen ja kaikkien ilmausten tulisi sopia johonkin kategoriaan. Tämän lisäksi kategoriat täytyisi pystyä yhdistämään johdonmukaisesti teoriakäsitteistöön, jotta lukijan olisi mahdollista nähdä, millä teoreettisilla lähtökohdilla tutkija perustelee käsitysten luokittelua kuhunkin kategoriaan.

(Häkkinen 1996, 45.) Olen avannut tutkimuksen johtopäätöksissä kuvauskategorioiden yhteyttä teoriataustaan.

Ennen aineiston keruuta on eettisesti tärkeää informoida avoimesti tutkimukseen osallistuvia siitä, mitä tarkoitusta varten tutkimusta tehdään (Viinamäki & Saari 2007, 19–20). Tämä auttaa saavuttamaan tutkimuksen kohderyhmän luottamuksen, mikä taas on ensiarvoisen tärkeää onnistuneelle tutkimukselle. Esittelin kevään 2018 kysymyslomakkeen saatekirjeessä oman roolini ja tutkimukseni tarkoituksen ja kerroin lisäksi tutkimustulosten hyödyllisyydestä tulevia ulkomaisia vaihto-opiskelijoita ajatellen.

Vaikka jokainen tutkimusaineisto on ainutkertainen, toisen tutkijan täytyisi pystyä saavuttamaan samasta kohderyhmästä samanlaiset tulokset samanlaisia tutkimusmenetelmiä käyttäen. Eskolan ym. (1996, 167) mukaan yksi tutkimuksen luotettavuuden kriteereistä on vahvistuvuus eli se, että omat tutkimustulokset saavat tukea aikaisemmista, muiden tutkijoiden samaa ilmiötä koskevista tutkimuksista. Tutkimustulokseni saavat tukea aikaisemmista kansainväliseen opiskelijavaihtoon liittyvistä tutkimuksista, mikä todistaa saamieni tutkimustulosten luotettavuudesta.

5 Käsitukset opinnoista Lapin yliopistossa

Noudatin aineiston analyysissä fenomenografista aineiston kategorisointia. Jokaisen tulosluvun alussa on taulukko, joka avulla jäsenän tutkimusaineistosta muodostuneita kuvauskategorioita ja niiden suhteita toisiinsa. Jokaisella kuvauskategoriolla on 2-4 alatason kategoriaa. Taulukko toisaalta helpottaa omaa kirjoittamisprosessiani, toisaalta tarjoaa lukijalle havainnollistavan jäsennyksen tutkimustuloksista ja kategorioiden välisistä eroavuuksista. Taulukko osoittaa myös, kuinka monta mainintaa kukin kategoria on saanut aineistossa. Tämän avulla voidaan nähdä, miten kategoriat painottuvat toisiinsa nähden.

Opintoja koskevista käsityksistä muodostui kolme kuvauskategoriaa; uudet käytännöt vaativat totuttelua, itsenäisyys opinnoissa ja avoin opiskelukulttuuri.

Taulukko 1 Kuvauskategoriat koskien käsityksiä opinnoista Lapin yliopistossa

Kuvauskategoria	Alatason kategoria	Maininnat (kpl)
Uudet käytännöt vaativat totuttelua (17)	Arviointi ja palautteenanto	8
	Kurssien sisältöjen pinnallisuus	4
	Opitun tiedon soveltamisen vaikeudet	3
	Monipuoliset suoritustavat	2
Itsenäisyys opinnoissa (16)	Itsenäisyys itseopiskeluna	10
	Itsenäisyys vapautena suunnitella ja suorittaa opintoja joustavasti	6
Avoin opiskelukulttuuri (10)	Helposti lähestyttävät opettajat	4
	Hyvä ilmapiiri yliopistolla	5
	Avoimuus keskustelulle lu- ennoilla	1

5.1 Uudet käytännöt vaativat totuttelua

Kuvauskategoria *uudet käytännöt vaativat totuttelua* sai aineistossa 17 mainintaa. Vaihto-opiskelijat kokivat monet suomalaiselle yliopisto-opiskelulle tyypilliset käytännöt erilaisina verrattuna heidän kotiyliopistoihinsa. Alatason kategorioiksi muodostui neljä kategoriaa: arviointi ja palautteenanto, kurssien sisältöjen pinnallisuus, opitun tiedon soveltamisen vaikeudet sekä monipuoliset kurssien suorittavat.

Kurssien arvioinnin koettiin olevan erilaista kuin opiskelijoiden kotimaissa. Opiskelijoiden mielestä arviointi oli Lapin yliopistossa jossain määrin löyhempää kuin mihin he ovat tottuneet, ja välillä kriteerit eri arvosanoille ovat epäselvät. Asian hyvä puoli on heidän mielestään se, että opiskelijat saavat kokeilla rajojaan ja olla luovia, kun heidän ei tarvitse pelätä näiden vaikutusta kurssiarvosanaan. Toisaalta se, että opiskelijat kuvittelevat minkä vain työn menevän läpi, voi mahdollistaa joidenkin opiskelijoiden menemisen sieltä mistä aita on matalin.

In the study field, if I design something, Finnish teacher always accepted me and my design. They never said no. I was really really happy and I feel comfortable to make and create something. I don't have the worries to show them my design. And they gave some advices to me as well, I really like how to teach in Finland. (OP4)

The explanation of marking criteria is non-existent. This is a double edged sword; it has allowed me to do some of my best work because I feel there are less limitations, but, it's dangerous to let the students think that 'any work is good work because I put in effort'. no. There needs to be some explanation of what gets the 5, 4, 3, fail, etc so we know what to aim for. (OP24)

Opiskelijat kertoivat kaivanneensa enemmän palautetta opiskelustaan. Eräs vastaaja perusteli tätä sillä, että palaute on ensiarvoisen tärkeää oppimisen ja kehittymisen kannalta. Jos palautteen määrään oltiin tyytyväisiä, sen toivottiin olevan yksityiskohtaisempaa.

For some courses, I only receive final grades without feedbacks. I think at this level of learning (master degree), feedbacks from lecturers or professors play the most important role in learning & development process. (OP19)

I am overall happy with the learning experience. I would appreciate a more detailed feedback on my work from the teachers (especially on written assignments such as essays). (OP42)

Opiskelijoiden mielestä suuri eroavuus heidän kotiyliopistojensa ja suomalaisten yliopistojen välillä oli se, että kurssit Suomessa ovat kestoaltaan lyhyitä. Monissa Euroopan ja Euroopan ulkopuolisissa maissa kurssit kestävät yliopistossa koko lukukauden ajan. Kurssien lyhyiden takia opiskelijat kokivat, että kurssien sisältöihin vain piipahdettiin, eli tutustuttiin pintapuolisesti menemättä syvemmälle aihepiiriin.

--- And the length of lectures (in total) for each course are about 8/12h, then it is hard to go deeper into the studied subject and that's a pity. (OP3)

--- French educational system is based on regular lectures for every course. I prefer that because I find that we can go deeper into the subject because the teacher has more time to explain his/her topic. (OP3)

Joissakin vastauksissa kurssien sisältöjen pinnallisuutta pidettiin seurauksena siitä, että kursseilla sekoitetaan kandidatin ja maisteritason opiskelijoita. Tämän vuoksi joillekin maisteritason opiskelijoille oli tullut vaikutelma, että kurssien sisällöissä ei ole heille mitään uutta, vaan samat, tutut aiheet toistuvat kurssilta toiselle. Tästä johtuen kyseiset opiskelijat kokivat, että kursseilla käynti oli heille ajanhukkaa.

The tourism department is relatively new. Most of the time, my master's classes are mixed with bachelor classes. So me and my fellow master's students are retaking these courses and feel like we are wasting our time. (OP38)

Opiskelijat kokivat vaikeuksia sen hahmottamisessa, miten he voisivat soveltaa vaihtonsa aikana kursseilla oppimia asioita. Opiskelijat kertoivat, että kursseilla käydään läpi paljon erilaisia teorioita, mutta näiden teorioiden käytännön hyöty ja arvo jäävät heidän mukaansa ohuiksi. Eräässä vastauksessa tuotiin esiin se, että pelkkä teorioiden opettelu ilman niiden liittämistä käytännön työelämään ei hyödytä opiskelijoita, elleivät he aio suuntautua tutkijoiksi tai opettajiksi. Opiskelijoiden mukaan teoriat unohtuvat nopeasti kurssin jälkeen, mikäli niillä ei vaikuta olevan käytännön hyötyä.

Also, the classes and curriculum at the University of Lapland is too focused on theories than real-life applicability, which i absolutely do not like. After the courses are finished, i lose most, if not all, of the information i am supposed to learn. How will the theories help me in obtaining a job in the future? How will it help me as a future professional when I do not plan on becoming a teacher, or continue studying with a Ph.D? These are just some of the questions that i know are bothering me and my fellow classmates. (OP38)

For example, i expect to learn how to APPLY and use the information we're supposed to learn instead of just hearing about theories. Most, if not all these theories, will be lost and forgotten if we don't use it. (OP37)

Ongelma ei välttämättä ole siinä, että kursseilla opetettavat teoriat olisivat jotenkin korkealentoisia tai käytännön työelämästä irrallisia asiakokonaisuuksia. Syy voi löytyä siitä, ettei opiskelijoille riittävästi selitetä, miten kyseisiä teorioita voidaan hyödyntää tulevaisuuden uralla, kuten seuraavasta kommentista käy ilmi:

So far I have missed the courses that I think will give me good job opportunities or future career. Or at least I miss the explanation on how some courses can really help you with your career. (OP33)

Opiskelijat pitivät siitä, miten heille suotiin valinnanvaraa kurssien loppusuorituksen osalta. Esseiden ja oppimispäiväkirjan kirjoittaminen koettiin erityisen mukavaksi kurssien suorittamisen tavaksi, koska ne saavat ajattelemaan asioita syvällisemmin ja tuomaan omia mielipiteitä esiin.

I like however the large part of autonomy we have for doing the assignments, and i particularly like learning diaries because we can give our personal opinion. (OP10)

5.2 Itsenäisyys opinnoissa houkuttaa ja hämmentää

Kuvauskategoria *itsenäisyys opinnoissa* sai aineistossa yhteensä 16 mainintaa. Opiskelijoiden vastauksissa itsenäisyys ja valinnanvapaus opinnoissa toistuivat paljon suomalaista yliopistojärjestelmää leimaavina ja omasta kotiyliopistosta eroavina piirteinä. Tämä kuvauskategoria jakautuu kahteen alatason kategoriaan; itsenäisyys opinnoissa itseopiskelun näkökulmasta ja itsenäisyys opinnoissa vapautena suunnitella ja suorittaa opinnot joustavasti.

Opiskelijat kuvasivat itseopiskelua oppimistapana yksinäisenä luentojen ulkopuolella tapahtuvana kirjojen lukemisena tai muiden kurssitehtävien itsenäisenä suorittamisena. Pääsääntöisesti tällainen itseopiskelu koettiin huonona asiana. Opiskelijoille oli tullut vaikutelma, että heidät jätetään opinnoissa oman onnensa nojaan.

It was vary bad to discover that some courses were just "book course" and so there were no lectures. I think in an exchange program studying "alone in the library" is not helpful. (OP23)

It is very self driven at ULapland, which is both a good thing and a bad thing. Often students are just left to 'figure it out' for themselves. (OP23)

Aikaisemmat tutkimukset tukevat tätä tutkimustulosta. Aallon (2003, 49) tutkimuksen mukaan osa ulkomaisista vaihto-opiskelijoista piti suomaista yliopisto-opiskelua itsenäisine kirjojen lukemisineen ja tenttimisineen vieraana ja kontaktiköyhänä opiskelutapana. Myös Hietaluoman (2001, 36-37) mukaan ulkomaiset vaihto-opiskelijat pitivät suomalaista itsenäistä opiskelukulttuuria suurena erona kotimaan opiskelukäytäntöihin, joskin tämä koettiin voittopuolisesti myönteisenä asiana.

Itsenäisyys opinnoissa ja kurssien vähyyys linkittyivät yhteen monissa vastauksissa. Vastauksista nousi selkeästi opiskelijoiden toiveet sekä runsaammasta kurssitarjonnasta että oppimistapojen muokkaamisesta vuorovaikutteisempaan suuntaan. Erään opiskelijan mukaan kurssien vähyyteen liittyvät aikatauluongelmat: kursseja on vähän, mutta silloinkin kun niitä on, ne menevät usein päällekkäin.

Schedules are not so good. Indeed we most of the time do not have course but when we have a course, there are often overlappings. Also the fact we have not so much lectures is a problem to have a good work rythm. (OP10)

There's not that much of actual classes in University. So I visit University only 1-3 times a week. I would like to have more actual classes with contact learning. I mostly stay at home in Kuntotie. (OP44)

Itseopiskelun painottuminen koettiin huonona asiana yllä olevan sitaatin mukaan esimerkiksi sen vuoksi, että luentojen vähyyden vuoksi on vaikea rytmittää omaa arkea. Toiseksi itseopiskelun haittapuoleksi eräs opiskelija mainitsi sen, että se hankaloittaa näkökulmien ja ideoiden vaihtoa, mikä olisi kuitenkin tärkeää akateemiselta kannalta.

It would be great to have more courses. I have an impression that there is a bit too much of self-studies. More lectures or even just seminars help share ideas with other students and professionals in the field. (OP43)

Itsenäisen opiskelukulttuurin käänköpuolena on valinnanvapaus opinnoissa ja suomalaiselle yliopistojärjestelmälle ominainen akateeminen vapaus, jotka koettiin vastausten perusteella myönteisiksi asioiksi. Myös Hietaluoman (2001, 37) ja Aallon (2003, 49) mukaan ulkomaiset vaihto-opiskelijat kokevat suomalaisen yliopistojärjestelmän mahdollistaman itsenäisyyden opintojen suunnittelussa hyvin myönteisenä asiana.

Opiskelijat pitivät siitä, että Lapin yliopistossa pystyy valitsemaan vapaasti kursseja eri tiedekuntien tarjonnasta. Eräs opiskelija kertoi, ettei hänen kotimaansa yliopistossa saa valita kursseja lainkaan itse, vaan yliopisto määrää ne. Muutammassa muussa vastauksessa opiskelijat kertoivat yleisesti arvostavansa opiskelun vapautta ja suomalaisen järjestelmän joustavuutta.

On the pro side, the Finnish system is very flexible and accommodating. (OP37)

I really like the freedom in learning here. (OP21)

Yes, you can study in more faculties in the Finnish university, you can choose where you want to go every semester. (OP1)

5.3 Avoin opiskelukulttuuri

Kuvauskategoria *avoin opiskelukulttuuri* sai aineistossa 10 mainintaa. Kuvauskategoria kuvaa sitä, että opiskelijat kokivat suomalaisen yliopiston kulttuurin avoimeksi keskustelulle ja erilaisille näkökulmille. Avoimuus näkyi vastauksissa myös

vuorovaikutuksellisenä avoimuutena. Alatason kategorioiksi muodostuivat seuraavat kategoriat: helposti lähestyttävät opettajat, hyvä ilmapiiri yliopistolla sekä avoimuus yhteiselle keskustelulle luennoilla.

Opiskelijat kokivat opettajien lähestymisen helpoksi asiassa kuin asiassa, eikä opiskelijoiden ja opettajien välisen vuorovaikutuksessa nähty olevan opettajan korkeammasta auktoriteetista johtuvia raja-aitoja, tai ainakaan niitä ei koettu vahvoiksi. Eräs opiskelija ihmetteli jopa sitä, että suomalaisessa yliopistossa opettaja voi kutsua etunimellä. Hänen kotiyliopistossaan Ranskassa tällainen ei tulisi kuulonkaan. Opettajien nähtiin olevan myös joustavampia kuin mihin opiskelijat olivat kotiyliopistoissaan tottuneet esimerkiksi kurssitehtävien suorittamisen suhteen ja jopa luennoilta myöhästymisen suhteen.

The relation between students and teachers is way different too. In France it is unbelievable to call a teacher by his first name, and do something else during his course, or be late and so on... (OP5)

Vastauksissa tuotiin esiin opiskelijan ja opettajan välisen erilaisen suhteen lisäksi suomalaisen yliopiston mahdollistama avoin vuorovaikutus luennoilla. Suomessa asioista keskustellaan enemmän luennoilla, eikä opettaja ole ainoa, jonka ääni pääsee kuuluviin.

There are many differences especially in the student-professor relationship (more formal in my country) and the interaction during classes (in Finland it is more open as a mutual conversation). In addition to this, professors are more flexible with assignments in Finland. (OP9)

Vastauksista välittyi myös opiskelijoiden tyytyväisyys yliopiston yleiseen ilmapiiriin niin opiskelijoiden, henkilökunnan kuin muunkin ympäristön osalta. Ihmisten kuvattiin olevan ystävällisiä, kohteliaita ja auttavaisia toisiaan kohtaan yliopistolla.

Yes my home University was not the best in terms of the attitude of the teachers and students. Here the students and teachers and all the staff is super friendly and kind. Feels good to be here. (OP2)

There is a good atmosphere between us, the university is a peaceful and relaxing place to study in. (OP10)

6 Käsitykset vuorovaikutuksesta suomalaisten kanssa

Vaihto-opiskelijoiden käsityksistä koskien vuorovaikutusta suomalaisten kanssa muodostui kolme kuvauskategoriaa; suomalaisuuden kuvaukset, vaihto-opiskelijoiden ja suomalaisten eriytyneet ryhmät sekä kohtaamisen paikat suomalaisten kanssa.

Taulukko 2 Kuvauskategoriat koskien käsityksiä vuorovaikutuksesta suomalaisten kanssa

Kuvauskategoria	Alatason kategoria	Maininnat (kpl)
Suomalaisuuden kuvaukset (47)	Sulkeutuneet ja hiljaiset suomalaiset	23
	Ystävälliset ja auttavaiset suomalaiset	24
Vaihto-opiskelijoiden ja suomalaisten eriytyneet ryhmät (24)	Yhteisten sosiaalisten aktiviteettien puute tai niiden huono mainostaminen	13
	Asumisjärjestelyistä johtuva eriytyminen	6
	Eri kurssit vaihto-opiskelijoille ja suomalaisille opiskelijoille	5
Kohtaamisen paikat suomalaisten kanssa (28)	Ystävätoiminta	6
	Kohtaamiset baarissa/juhlassa	6
	Tuutoritoiminta	5
	Kohtaamiset opinnoissa	4
	Muut kohtaamisen paikat	7

6.1 Mielikuvat suomalaisista jakautuvat

Kuvauskategoria *suomalaisuuden kuvaukset* sai aineistossa yhteensä 47 mainintaa. Vastauksia tuli tähän kuvauskategoriaan verraten paljon, koska kysymyslomakkeeseeni kuului kysymys, jossa pyydettiin opiskelijoita kuvaamaan suomalaisia kolmella sanalla. Lisäksi aineiston muista kohdista löytyi paljon suomalaista luonnetta kuvaavia mainintoja, jotka kietoutuivat vahvasti kokemuksiin vuorovai-
kutuksesta suomalaisten kanssa joko sitä haittaavina tai edistävinä tekijöinä. Opiskelijoiden vastaukset jakautuivat tässä kuvauskategoriassa lähes kahtia niin, että puolet vastauksista sisälsivät positiivisia kuvauksia ja puolet negatiivisia kuvauksia.

Negatiivisia aineistosta löytyneitä kuvauksia olivat *sulkeutunut, ujo, hiljainen, varautunut, kylmä, pahantuulinen ja epäystävällinen*. Muutamassa vastauksessa tuotiin esiin, että suomalaiset ovat joko hyvin ystävällisiä ja auttavaisia tai hyvin ujoja ja tylyn oloisia. Muutamassa vastauksessa kerrottiin, että suomalaiset viihtyvät omiensa parissa, eivätkä ole kovin kansainvälisesti suuntautuneita esimerkiksi järjestämällä aikaa tavata ulkomaisia ystäviä. Yhdessä vastauksessa kerrottiin, että vaikka jotkut suomalaiset voivat alussa vaikuttaa etäisiltä, tutustumisen myötä heistä paljastuu ystävällisyys ja se, että he panostavat syntyneeseen ihmissuhteeseen ja pysyvät lähellä.

Either Finnish people can be really shy and it sometimes seems they are not nice, either they are really nice and when you come to them they are warmly helping you for whatever you're asking them. However, I did not make Finnish friend because my Finnish friend from the program was too busy to have time for me, and most of other I met have their life here so it's hard for them to take time for foreign people. (OP5)

Finns don't really smile, and people don't say hi often. (OP7)

Some people are more distant, but I don't think this is a problem, because if you get to know them better, they are very nice and they stay close. (OP1)

Suomalaisten näkeminen hiljaisina ja varautuneina ihmisinä tukee aikaisempien tutkimusten tuloksia. Hietaluoman (2003, 39) mukaan ulkomaiset vaihto-opiskelijat kuvailevat suomalaisia hiljaisina ja että suomalaisilla on hankaluuksia luoda kontakteja. Suomalainen varautuneisuus koetaan usein epäystävällisyytenä ja kylmyytenä. Alho ym. (1994, 60-62) ovat todenneet kulttuurieroja koskevassa tutkimuksessaan, että ulkomaalaiset näkevät suomalaisen vuorovaikutuskulttuurin passiivisena ja vaikenevana. Suomalaisen vuorovaikutuksen ihanne on ilmaista itsensä lyhyesti ja tehokkaasti.

Positiivisia kuvauksia suomalaisista aineistossa olivat *lämmin, ystävällinen, mukava, avoin, rehellinen, nöyrä, vilpitön, auttavainen, antelias ja vaatimaton*. Ystävällisyys, auttavaisuus ja kohteliaisuus ovat yleisiä suomalaisiin liitettyjä positiivisia adjektiiveja (ks. Alho ym. 1994, Taajamo 2005, Hietaluoma 2003.) Monessa vastauksessa tuotiin esiin, että ennen Suomeen tuloa vaihto-opiskelijoilla oli ollut negatiivisia stereotypioita suomalaisista, kuten että he ovat tyljyjä tai ujoja. Ilmeisesti nämä stereotypiat suomalaisista edelleen elävät jossain määrin maailmalla. Kyseiset stereotypiat olivat kuitenkin osoittautuneet vääriksi opiskelijoiden kohdattua suomalaisia ja tutustuttuaan heihin.

Most of the Finnish people that I met were extremely friendly and always open to have a chat with. (OP9)

I heard many stereotypes about the Finns, but in my opinion they are not true. The Finns are kind, friendly and easy-going people. I haven't faced any difficult situation/cultural conflicts. (OP8)

Also, there is a true feeling of security in this country that I appreciate, Finns are ready to help us in any situation (for example, last week I was hitchhiking since not even 5 minutes when a car stopped to offer me a lift), which is again something that surprised me since I heard, before moving in ROvaniemi, that Finns were rude, shy and lonely. (OP10)

Taajamon (2005,60) mukaan ulkomaisten opiskelijoiden mielestä suomalaiset tarvitsevat paljon aikaa vieraaseen tutustumiseen. Tutustumisen jälkeen ulkomaisten opiskelijoiden mielikuvat suomalaisista muuttuvat myönteisemmiksi. Toisaalta Taajamo kirjoittaa, että suomalaiset itse tarjoavat kielteisiä mielikuvia itsestään. Tämä johtuu siitä, että suomalaisiin on juurtunut tietty käsitys suomalaisista ujonä ja hiljaisena kansana, ja tätä käsitystä sitten anteeksipyytävästi tarjotaan ulkomaisille ihmisille.

6.2 Vaihto-opiskelijoiden ja suomalaisten eriytyneet ryhmät

Kuvauskategoria *vaihto-opiskelijoiden ja suomalaisten eriytyneet ryhmät* sai yhteensä 24 mainintaa aineistossa. Alatason kategoriat kuvaavat niitä syitä, joista eriytyminen opiskelijoiden mielestä johtuu: yhteisten sosiaalisten aktiviteettien puute tai niiden huono mainostaminen, asumisjärjestelyistä johtuva eriytyminen sekä eri kurssit vaihto-opiskelijoille ja suomalaisille opiskelijoille.

Tämän kuvauskategorian vastauksista nousi esiin se, että vaihto-opiskelijat kokivat paikallisiin opiskelijoihin luomansa kontaktit melko heikoiksi. He eivät olleet luoneet vaihtojaksonsa aikana niin paljon ystävyys-suhteita suomalaisiin kuin olisivat toivoneet. Muihin vaihto-opiskelijoihin tutustumisen he kokivat sen sijaan olleen helpompaa.

Opiskelijoiden mielestä vaihto-opiskelijoille ja suomalaisille opiskelijoille tulisi järjestää enemmän mahdollisuuksia tutustua toisiinsa erilaisten yhteisten aktiviteettien muodossa. Muutenkin opiskelijat pitivät Rovaniemen tarjoamia aktiviteetteja vähäisinä johtuen kaupungin pienestä koosta.

Very separated groups of Finnish and foreign students which is a shame. I think the foreign students would really like some kind of integration opportunity, making friends etc. (OP23)

Opiskelijoilla oli joitakin ehdotuksia yhteisille aktiviteeteille, kuten yhteiset sitsit, urheilutoiminta ja –tapahtumat, kahvilatapaamiset sekä erilaiset luovat ja inspiroivat tapaamiset Taiteiden tiedekunnan tiloissa.

More activities with small groups where international and Finnish students are mixed. (OP1)

If they are living in the same building maybe, organising activities not only for international students or Finnish but for both (ex : sitsit)... (OP10)

Osassa vastauksista ongelmaksi nähtiin se, että jos tapahtumia järjestetään, niiden mainostaminen ei ole tehokasta tai se tapahtuu vain suomen kielellä, mikä vähentää vaihto-opiskelijoiden osallistumista näihin tapahtumiin.

I think there are already quite many events to get to know each other, just improving the promotion of them may be my advice. (OP9)

I would have loved to participate in more events of my student association, Kosmos Buran, but they only offer information in Finnish so it's a bit exclusive. (OP47)

I hope that I can participate in more student activities. I saw a lot event notices around the campus but most of them are in Finnish and maybe they aim for the undergraduate Finnish students only. (OP19)

Toiseksi keskeiseksi syyksi vaihto-opiskelijoiden ja suomalaisten opiskelijoiden eriytymiseen aineistosta nousi asumisjärjestelyt. Rovaniemellä vaihto-opiskelijoiden asuntolat sijaitsevat samassa paikassa melko kaukana keskustasta ja yliopistosta. Tällä alueella asuu myös suomalaisia, mutta eri taloissa kuin vaihto-opiskelijat. Vaihto-opiskelijat kokivat, että jos suomalaiset asuisivat samoissa taloissa, tutustuminen heihin ja samalla integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan olisi helpompaa ja luontevampaa.

Kuntotie is very far away from the city center and the uni. We live in a "bubble" that does not allow us to meet the country and integrate ourselves in it. (OP45)

Kuntotie is too far away from the city center and the university, as well as from the apartments from Finnish students. (OP50)

For me this is hard to get to know Finnish people since we (exchange students) are living all together so we're meeting other exchange student and then doing everything with them. At classes, once again we're only with foreigners because of the courses in English. So I think that since Finnish people have their friends here and exchange students are together it is hard to get to know Finnish people. (OP5)

Kolmas syy vaihto-opiskelijoiden ja suomalaisten opiskelijoiden väliseen kuiluun oli aineiston perusteella se, että vaihto-opiskelijoilla ja suomalaisilla opiskelijoilla on omat kurssinsa yliopistossa. Vaihto-opiskelijat osallistuvat englanninkielisille kursseille, joita valitsevat verraten harvat suomalaiset opiskelijat. Eräällä vaihto-opiskelijalla oli lisäksi vaikutelma, että suomalaiset opiskelijat pysyvät mieluummin omassa porukassaan, eivätkä he ole avoimia ulkomaisille henkilöille.

No, because as I said we do not have same lectures and Finns, maybe especially those of my generation (youth), are not so much accessible. I have the impression they often stay between them and are not open to meet international persons. (OP10)

No it is not as we do not have class together most of the time and we do not live with Finnish people. It is hard to meet Finnish students - apart from parties. (OP3)

Eräässä vastauksessa kerrottiin sillä olevan suuri merkitys oppimisen kannalta, kenen kanssa oppiminen tapahtuu. Erityisesti vaihto-opiskelukontekstissa opiskelijoiden toiveissa on tutustua kohdemaan näkökulmiin ja tapoihin tehdä asioita, ja tämä mahdollistuu paljon paremmin, kun ulkomaiset opiskelijat saavat opinnoissaan kontaktin opettajien lisäksi myös paikallisiin opiskelijoihin.

If the exchange student hope to meet and make friends with Local people, it can be more easier. We have some chance to meet them. But I wanted to have the same courses with local people. Because I had a drawing course with Finnish people, it was really nice and I felt so comfortable. They tried to talk with me in English and have a presentation in English. But maybe it was easy to have lecture both Finnish and English because it was drawing. Teacher didn't have to explain a lot. The important point for me is not what I learn but with whom I learn. (OP4)

6.3 Kohtaamisen paikat suomalaisten kanssa

Kuvauskategoriaan *kohtaamisen paikat suomalaisten kanssa* tuli yhteensä 28 mainintaa aineistosta. Kategoria avaa vaihto-opiskelijoiden kokemuksia siitä, millaiset paikat tai väylät ovat mahdollistaneet paikallisten ihmisten tapaamisen. Alatason kategorioiksi muodostuivat paikallinen ystäväperhetoiminta, kohtaamiset juhlissa/baarissa, tuutoritoiminta, kohtaamiset opinnoissa sekä muut kohtaamiset, joihin kuuluvat yksittäiset maininnat aineistosta.

Ystäväperhetoiminta näyttäytyi vastauksissa pääsääntöisesti hyvänä väylänä tutustua suomalaisiin. Muutamassa vastauksessa kerrottiin kuitenkin pettymyksestä toimintaan johtuen siitä, että suomalainen ystävä ei ollut ollut aktiivinen ystävyysuhteen ylläpitämisessä. Ystäväperhetoiminnassa yhdelle suomalaiselle henkilölle voidaan osoittaa useampi ulkomainen ystävä, minkä vuoksi suomalaisella henkilöllä ei ehkä ole aikaa panostaa kaikkiin suhteisiin. Tämä tuotiin esiin yhdessä vastauksessa ongelmakohtana ystäväperhetoiminnassa. Haettaessa mukaan ystäväperhetoimintaan suomalainen voi kuitenkin valita, kuinka monta ulkomaista ystävää on valmis ottamaan, joten kyse on omasta valinnasta.

There was not so many opportunities where I can have Finnish friend, so Finnish Friend Programme is very helpful for me. (OP41)

However, I did not make Finnish friend because my Finnish friend from the program was too busy to have time for me, and most of other I met have their life here so it's hard for them to take time for foreign people. (OP5)

Opiskelijat kertoivat päässeensä kosketuksiin suomalaisten kanssa erilaisissa juhlissa, baareissa ja pubeissa. Vastauksista ei kuitenkaan selvinnyt, oliko näistä kohtaamisista muodostunut syvempiä ihmissuhteita, vai oliko se vain hyvä väylä ylipäättään tavata suomalaisia.

Opintojen kautta tulleet kohtaamiset suomalaisten kanssa saivat odotetusti monta mainintaa aineistossa. Opinnot ovat ulkomaisille vaihto-opiskelijoille luonteva väylä tutustua suomalaisiin opiskelijoihin ja paikallisiin tapoihin ja käytäntöihin, vaikkakin vaihto-opiskelijoiden mielestä näitä yhteisiä opintoja suomalaisten kanssa oli harmillisen vähän. Vaihto-opiskelijoille tarjotaan Lapin yliopistossa kurssia, joka on suunnattu heidän integroimiseksi suomalaiseen yhteiskuntaan. Tämä kurssi oli koettu todella hyödylliseksi.

I was unfortunately ignoring about Finnish culture before coming and actually I learnt a lot of things about it since I am living here. I took a course last semester "Finnish culture" and really enjoyed it because i was taught about history of the country, literature, music, art in general and lot of different areas. I like the fact that Finns are really proud of their country and culture. (OP10)

Vaihto-opiskelijoille suunnattu tuutoritoiminta mainittiin myös useassa vastauksessa. Muutama opiskelija piti sitä hyvänä väylänä tutustua suomalaisiin ja saada samalla apua käytännön asioihin uudessa ympäristössä. Sen sijaan kaksi muuta opiskelijaa olivat pettyneitä toimintaan, koska sen onnistuminen on täysin riippuvainen suomalaisen tuutorin omasta aktiivisuudesta; joillekin vaihto-opiskelijoille oli sattunut tuutori, jota he eivät olleet tavanneet usein tai eivät olleet tavanneet ollenkaan.

Everything was great, especially my Tutor who helped me a lot in my early days. Orientation program was very informative and comforting. (OP27)

I'd just like to point out that while the University of Lapland may provide the framework for the student-student tutor program, it entirely relies upon the willingness of the tutors to help their students. I was lucky to have a very generous and knowledgeable tutor; other exchange students I know were not so lucky. (OP24)

Cafe Lingua-tapaamiset saivat kaksi mainintaa. Kaksi vaihto-opiskelijaa kertoi opettaneensa omaa kieltään suomalaiselle näissä kielikahviloissa, ja olivat sitä kautta saaneet suomalaisia ystäviä.

I joined the cafe Lingua as a Japanese teacher, and I had some participants from Finland, then I made the friend with them. It was nice chance to meet them. (OP4)

Aineistossa oli myös yksittäisiä mainintoja kohtaamisen paikoista suomalaisten kanssa: urheiluaktiviteetit, suomalaisten perinnetapahtumat sekä ruokakaupassa ja kirpputoreilla asiointi.

7 Käsitukset suomalaisesta kulttuurista

Vaihto-opiskelijoiden käsityksiä suomalaisesta kulttuurista jäsentää kaksi aineistosta muodostunutta kuvauskategoriaa; arvostetut piirteet kulttuurissa sekä kulttuuriset konfliktit sopeutumisen haasteina.

Taulukko 3 Kuvauskategoriat koskien käsityksiä suomalaisesta kulttuurista

Kuvauskategoria	Alatason kategoria	Maininnat (kpl)
Arvostetut piirteet kulttuurissa (18)	Luonnonläheisyys, ekologisuus	8
	Rauhallisuus, turvallisuus	3
	Opiskelijoiden yhteisöllisyys	2
	Muut piirteet	5
Kulttuuriset konfliktit sopeutumisen haasteina (5)	Hämmäntävät tilanteet	3
	Ristiriitaisuudet kulttuurissa	2

7.1 Arvostetut piirteet kulttuurissa

Kuvauskategoria *arvostetut piirteet kulttuurissa* sai aineistossa 18 mainintaa. Kategoria kuvaa vaihto-opiskelijoiden käsityksiä siitä, millaisia suomalaisen kulttuurin aspekteja he ovat oppineet täällä asuessaan arvostamaan ja haluaisivat omaksua osaksi elämäänsä palatessaan takaisin kotimaahansa. Alatason kategorioiksi muodostuivat luonnonläheisyys ja ekologisuus, rauhallisuus ja turvallisuus, opiskelijoiden yhteisöllisyys ja muut piirteet, joihin kuuluvat yksittäiset maininnat aineistossa.

Vaihto-opiskelijat kertoivat arvostavansa suomalaisen kulttuurin luonnonläheisyyttä ja vihreiden arvojen tärkeyttä täällä asuville ihmisille. Opiskelijat olivat op-

pineet nauttimaan retkeilystä, pyöräilystä ja muista luontoon liittyvistä aktiviteeteista. Opiskelijoiden mielestä Suomen luonto on hyvin kaunis ja siitä pidetään hyvää huolta, ja he olivat oppineet täällä ollessaan uusia tapoja omalta osaltaan edistää ekologisuutta.

I would like to use my bike more often, and take care even more of the nature on many new aspects. (OP10)

Muutamassa vastauksessa opiskelijat kertoivat luonnon lisäksi arvostavansa rauhallisuutta ja turvallisuuden tunnetta Suomessa. Turvallisuus nousi arvostetuksi asiaksi niillä opiskelijoilla, jotka olivat kotoisin isommista kaupungeista. Vastauksista ilmeni myös se, että Suomea pidettiin ainutlaatuisena, uniikkina, vaihtokohteenä.

It is a unique experience to live in the North, especially for those who like nature, small and quiet places. It is a great opportunity to experience Finnish culture and meet people from all over the world, share knowledge and experience. (OP26)

Aineistossa oli mainintoja siitä, että vaihto-opiskelijat arvostavat Suomessa opiskelijoiden välistä yhteisöllistä tunnelmaa ja henkeä yliopistossa. Tästä esimerkkinä mainittiin ainejärjestöjen haalarit, jotka toimivat ulkoisena merkinä opiskelijoiden yhtenäisyydestä.

I liked the spirit among students and I think it's stronger than in my culture and would be a good feature to add to my culture. (OP9)

I would like to adapt the way how the Finnish students are united e.g. overalls. (OP8)

Muita aineistossa mainittuja vaihto-opiskelijoiden arvostamia suomalaisen kulttuurin piirteitä olivat optimistinen asenne, motivoitunut lähestymistapa elämään

ja asioihin, tehokkuus, rento suhtautuminen työntekoon ja se, että ihmiset eivät tuomitse toisiaan.

The fact that people do not look at others to judge them. I would love that in France everyone could do whatever he wants without being judged. (OP5)

7.2 Kulttuuriset konfliktit sopeutumisen haasteina

Kuvauskategoria *kulttuuriset konfliktit sopeutumisen haasteina* sai 5 mainintaa aineistossa. Viisi vaihto-opiskelijaa kertoi vaikeuksista sopeutua paikalliseen kulttuuriin. Alatason kategorioiksi muodostuivat hämmentävät tilanteet ja ristiriitaisuudet kulttuurissa.

Hämmentävien tilanteiden alatason kategoriaan kuuluu kolme erilaista kuvausta tilanteista, jotka vaihto-opiskelijat olivat kokeneet oudoiksi tai jopa shokeeraaviksi. Yksi opiskelija kertoi tilanteesta, jossa suomalainen ystävä oli kutsuttu syömään ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden luokse. Suomalainen oli tarjoutunut maksamaan oman ruokansa, mikä oli tuntunut vaihto-opiskelijoista todella hämmentävältä. Toinen tilanne oli mennyt niin, että eräs vaihto-opiskelija oli nähnyt suomalaisen mieshenkilön kaatuvan. Opiskelija oli tarjoutunut auttamaan miestä, mutta tämä oli torjunut avun. Opiskelija oli kokenut avusta kieltäytymisen tylynä käytöksenä ja hänelle oli tullut syyllinen olo siitä, että oli häirinnyt miestä.

My only "bad" experience with Finnish culture was when I tried to help a man who fell on the floor (during the icy period in October) and he rejected me, saying something in Finnish and showing he did not want me to be there. It made me feel guilty of annoying him, and a bit upset because I just wanted to do something good and it has not been well interpreted. Otherwise Finnish people are really open when you come to them to ask for something and in this way the adaptation to the culture was easier. (OP5)

Kolmas tilanne oli tullut eteen, kun eräs vaihto-opiskelija oli soittanut opiskelijoiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) asiakaspalveluun. Hänen mielestään asiakaspalvelija oli ollut tyly eikä lainkaan auttavainen.

Aineistossa oli muutama maininta myös kulttuurissa näkyneistä ristiriitaisuuksista, jotka olivat aiheuttaneet hämmennystä ja vaikeuttaneet kulttuuriin sopeutumista. Ristiriitaisuuksien nähtiin kuitenkin olevan tyypillisiä kaikille kulttuureille, ei siis pelkästään suomalaiselle kulttuurille. Ristiriitaisuutta oli koettu ruumiillisuudessa; saunassa ollessaan suomalaisille on aivan luonnollista olla alasti toistensa seurassa, mutta esimerkiksi keskustellessaan he tarvitsevat metrin verran henkilökohtaista tilaa keskustelukumppanista.

Probably as a lot of cultures it has a lot of contradictions (being naked with people in the sauna but not being closer than 1 meter when speaking); and I really respect the fact that people do not care about others and live their life without wondering what other are thinking even if sometimes I think it is too much. (OP5)

Alastomuus saunassa tuli esiin myös toisessa vastauksessa sopeutumista vaativana tekijänä vaihto-opiskelun alussa. Joitakin mainintoja tuli myös Suomen, erityisesti Lapin, kylmästä ja pimeästä talvesta sopeutumisen haasteena.

8 Johtopäätökset

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, millaisena vaihto-opiskelu-aika Suomessa näyttäytyy ulkomaiselle vaihto-opiskelijalle. Tämän päätutkimuskysymyksen jaoin kolmeen alatutkimuskysymykseen, joiden avulla halusin pureutua tarkemmin kolmeen aihe-alueeseen: ulkomaisten opiskelijoiden käsityksiin opinnoista Lapin yliopistossa, käsityksiin vuorovaikutuksesta suomalaisten kanssa sekä käsityksiin suomalaisesta kulttuurista.

8.1 Suomalainen yliopistojärjestelmä vaihto-opiskelijan silmin

Vaihto-opiskelijat kokivat, että monet opiskeluun liittyvät käytännöt suomalaisessa yliopistokulttuurissa tuntuivat erilaisilta kuin omassa kotiyliopistossa, ja että nämä käytännöt olivat vaatineet totuttelua ja sopeutumista. Uusiin käytäntöihin lukeutuivat arviointitavat, palautteenanto, kurssien sisältöjen pinnallisuus, opitun tiedon soveltamisen vaikeudet sekä monipuoliselta tuntuvat kurssien suoritustavat.

Arviointi oli tuntunut vaihto-opiskelijoiden mielestä jossain määrin löyhemmältä kuin mihin he ovat tottuneet kotimaassaan. Kuten eräs opiskelija sanoikin, löyhemmällä arvioinnilla on sekä hyvät että huonot puolensa. Toisaalta se mahdollistaa luovuuden erityisesti taidealalla, kun opiskelijan ei tarvitse pelätä virheiden tekemistä, vaan hän saa kokeilla vapaasti uusia asioita saaden siihen opettajan tuen ja hyväksynnän. Myös Taajamo (2005, 47) kirjoittaa, että ulkomaisten opiskelijoiden mielestä suomalaisessa yliopistossa opettajat arvostavat opiskelijoiden omia ideoita sekä heidän luovuuttaan ja ongelmanratkaisukykyään, ja antavat opiskelijoiden vapaasti toteuttaa itseään.

Jotkut opiskelijat saattavat kuitenkin käyttää hyväksi mahdollisuutta ”helppoihin” arvosanoihin, eivätkä panosta opintoihinsa tarpeeksi. Jotkut opiskelijat kokivat arvioinnin epäselväksi. Heidän mielestään kriteerejä eri arvosanoille ei selitetä tarpeeksi, joten opiskelijoilla voi olla vaikeuksia hahmottaa, millaiseen suoritukseen tähdätä. Arviointiin liittyi vastauksissa läheisesti myös palautteenanto. Vaihto-opiskelijat kokivat, etteivät he saaneet riittävästi palautetta kurssisuorituksistaan. Palautteella on kuitenkin tärkeä rooli oppimisen ja kehittymisen kannalta. Joidenkin opiskelijoiden mielestä palaute olisi voinut olla yksityiskohtaisempaa.

Totuttelua olivat vaatineet myös kurssien sisällöt. Monen vaihto-opiskelijan mielestä kurssit suomalaisessa yliopistossa ovat lyhyitä verrattuna heidän kotiyliopistoihinsa, joissa kurssit ovat koko lukukauden mittaisia. Kurssien lyhyiden vuoksi niiden sisällöt olivat olleet joidenkin opiskelijoiden mielestä pinnallisia. Heille oli jäänyt vaikutelma, että kurssin aihealueeseen vain piipahdettiin, eikä syvempää ymmärrystä ollut päässyt syntymään. Toinen syy kurssien pinnalliseksi kokemiseen oli se, että joillakin kursseilla sekoitettiin maisteritason ja kandidatin opiskelijoita. Tämän vuoksi maisteritason opiskelijoista tuntui, etteivät kurssit tarjoa heille kovin paljon uutta tietoa.

Opiskelijat kokivat kurssien suoritustavat monipuolisiksi. Opiskelijat pitivät siitä, että heille mahdollistettiin erilaisia väyliä suorittaa kurssi. Erityisesti he olivat pitäneet oppimispäiväkirjojen ja esseiden kirjoittamisesta, koska niissä voi pohtia asioita ja tuoda esiin omia mielipiteitään. Näitä suoritustapoja pidettiin mukavana vaihteluna kirjatenteille.

Aalto (2003) tutki ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden käsityksiä opiskelusta Suomen korkeakouluissa niiden politiikan ja käytäntöjen näkökulmasta. Hänen mukaansa yli puolet suomalaisten yliopistojen edustajista on sitä mieltä, että ulkomaisilla opiskelijoilla on vaikeuksia omaksua suomalaista yliopistokulttuuria ja sii-

hen liittyviä käytäntöjä. Hankaluuksia aiheuttavia käytäntöjä olivat esimerkiksi erilaiset opiskelutyylit ja kommunikointitavat, opiskelija-aineiden heterogeenisuus ja opiskelun itsenäisyys. (Aalto 2003, 49.) Kaikista muista edellä mainituista käytännöistä löytyi mainintoja myös omasta tutkimusaineistostani, paitsi opiskelija-aineiden heterogeenisyydestä.

Itsenäisyys opinnoissa nousi vaihto-opiskelijoiden vastauksista vahvasti esiin suomalaista yliopistokulttuuria kuvaavana ominaisuutena. Opiskelun itsenäisyydessä oli havaittavissa kaksi näkökulmaa: itsenäisyys itseopiskeluna ja itsenäisyys vapautena suunnitella ja suorittaa opintoja joustavasti. Itsenäisyys itseopiskeluna ei tuntunut opiskelijoista mieleiseltä asialta, vaan pikemminkin tämänkaltaisen oppimistapa aiheutti monissa hämmennystä ja kokemuksen siitä, ettei se mahdollista perusteellista oppimista. Opiskelijoiden mielestä erityisesti vaihto-opiskelun kontekstissa yksin tapahtuva opiskelu ei ole hyvä asia, koska silloin ei mahdollistu kontaktien luominen eikä näkökulmien vaihto paikallisten opiskelijoiden, opettajien ja muiden vaihto-opiskelijoiden kanssa. Joillekin opiskelijoille oli tullut vaikutelma, että heidät jätetään opinnoissaan oman onnensa nojaan.

Sen sijaan itsenäisyys opinnoissa vapautena suunnitella ja suorittaa opintoja joustavasti koettiin vastauksissa hyväksi asiaksi. Opiskelijat pitivät esimerkiksi siitä, että Lapin yliopistossa voi vapaasti valita opintoja myös eri tiedekuntien kurssitarjonnasta.

Aikaisemmat tutkimukset tukevat tätä tutkimustulosta (ks. Garam 2001, Aalto 2003, Hietaluoma 2001, Taajamo 2005). Suomalaisen yliopistokulttuurin akateemista vapautta pidetään voittopuolisesti hyvänä asiana, mutta sen kääntöpuolia huonoina asioina. Jotkut ulkomaiset vaihto-opiskelijat saattavat kuitenkin kokea myös valinnanvapauden ja joustavuuden opinnoissa sekavana ja opiskelijan omaa roolia ja vastuuta ylikorostavana, etenkin jos opiskelijan oma motivaatio-taso on alhainen. (Aalto 2003, 49.)

Kolmas keskeinen tutkimustulos opintojen osalta oli se, että vaihto-opiskelijat pitivät suomalaista yliopistokulttuuria avoimena. Yliopistolla ihmiset sallivat toisilleen erilaisia mielipiteitä ja ne saa myös tuoda ilmi. Esimerkiksi luennoilla käydään yhteistä keskustelua eli siellä pääsee kuuluviin muidenkin kuin vain opettajan ääni. Avoimella yliopistokulttuurilla tarkoitettiin aineistossa myös vuorovaikutuksellista avoimuutta, eli että ihmiset (niin opiskelijat kuin henkilökuntakin) ovat toisilleen ystävällisiä, kohteliaita ja avuliaita. Opiskelijat kokivat lisäksi, että Suomessa opettajia on helppo lähestyä asiassa kuin asiassa. Suomen yliopistokulttuurissa opettajan auktoriteettiasema ei näy niin vahvasti, vaan opettajan ja opiskelijan välinen suhde on tuttavallisempi.

Myös Hietaluoman (2003, 37-38) tutkimuksen mukaan ulkomaiset vaihto-opiskelijat pitivät suomalaista opiskelukulttuuria avoimena, mikä näkyi hänen tutkimuksessaan alhaisena hierarkiana opetushenkilökunnan ja opiskelijoiden välillä, ihmisten auttavaisuutena toisiaan kohtaan ja suvaitsevaisuutena. Hietaluoman mukaan auttavaisuus tukee itsenäistä opiskelutyyliä: apua saa aina tarvittaessa niin opettajilta kuin opiskelukavereiltakin. Opiskelija ei näin ollen jää ilman tukea itsenäisestä opiskelukulttuurista huolimatta.

8.2 Mielikuvissa suomalainen hiljaisuus

Vaihto-opiskelijoiden antamat suomalaisuuden kuvaukset jakaantuivat niin, että noin puolet kuvauksista sisälsivät negatiivisia kuvauksia ja puolet positiivisia kuvauksia. Negatiivisissa kuvauksissa korostui suomalainen hiljaisuus, varautuneisuus ja ujous, jotka monesti tulkitaan epäkohteliaisuutena ja tylyytenä. Samoja kuvauksia on tullut esiin aikaisemmissakin suomalaista kommunikaatiokäyttäytymistä koskevissa tutkimuksissa (ks. Alho 1994, Mäkisalo 1987, Rusanen 1993, Taajamo 2005).

Berryn ym. (2006, 275-276) mukaan suomalainen hiljaisuus käsitetään usein väärin ujoudeksi tai epäkohteliaisuudeksi, jos ei tunneta sen takana vaikuttavia kulttuurisia tekijöitä. Jos ihminen on kasvanut Suomessa, hän ymmärtää, että hiljaisuus on joissakin tilanteissa hyväksyttävää ja jopa suotavaa. Joskus ihmiset haluavat olla omissa oloissaan, eikä siinä ole mitään epänormaalia. Sen sijaan, että hiljaisuus nähtäisiin sosiaalisesti estyneisyydeksi, kuten ulkomaalaiset usein sen näkevät, sen voi nähdä luonnolliseksi osaksi sosiaalista vuorovaikutusta.

Mielikuvat ja stereotypiat vaikuttavat kulttuurienväliseen vuorovaikutukseen ja erityisesti siihen, miten vuorovaikutusta tulkitaan. Tutkimusaineisto osoitti, että joillakin vaihto-opiskelijoilla oli ollut kielteisiä stereotypioita suomalaisista ennen Suomeen tuloa. Nämä stereotypiat olivat osoittautuneet vääriksi tutustumisen myötä. Vaihto-opiskelijat kokivat, että tutustumisen jälkeen suomalaiset avautuvat ja heistä voi tulla esiin hyvinkin lämmin ja läheinen puoli.

Suomalaiset voivat vaikuttaa etenkin tutustumisen alussa varautuneilta, mikä tuli ilmi tutkimusaineistosta. Erään vaihto-opiskelijan mielestä paikallisiin ihmisiin tutustuminen kestää pidempään kuin muihin vaihto-opiskelijoihin tutustuminen, joskin tähän vaikuttavat muutkin kuin suomalaiseen kansanluonteeseen liittyvät tekijät, kuten vaihto-opiskelijoiden ja suomalaisten opiskelijoiden eriytyneet ryhmät.

Varautuneisuus on osa suomalaisuutta siinä mielessä, että suomalaiset kunnioittavat jokaisen henkilökohtaista tilaa ja yksityisyyttä. Ulkomaalaisen mielestä voi vaikuttaa epäkohteliaalta, jos suomalainen ei ole ensimmäisenä aloittamassa keskustelua. Suomalaisen näkökannalta katsoen tietynlainen pidättyvyys on ihan hyväksyttävää ja voi olla vain osoitus siitä, että keskustelukumppani haluaa varmistua, ettei häiritse toisen osapuolen rauhaa. (Carbaugh ym. 2006, 12-13.)

Positiivisissa aineistosta löytyneissä kuvauksissa korostuivat suomalaisten ystävällisyys, auttavaisuus ja kohteliaisuus. Nämä tulokset ovat yhteneväiset opintoja koskevan avoimen yliopistokulttuurin tutkimustuloksen kanssa: vaihto-opiskelijat kokivat yliopiston ilmapiirin hyväksi, kun ihmiset ovat aina valmiita auttamaan toisiaan ja ovat ystävällisiä toisilleen. Positiivisiin kuvauksiin sisältyi myös yksittäisiä mainintoja suomalaisista nöyrinä, rehellisinä ja vaatimattomina ihmisinä. Kaiken kaikkiaan oli hienoa huomata, että positiivisia kuvauksia suomalaisista tuli paljon. Tämä kertoo siitä, että vaihto-opiskelijat ovat kokeneet mukavia hetkiä suomalaisten parissa huolimatta siitä, että joskus tutustuminen heihin oli tuntunut heistä hankalalta.

8.3 Vaihto-opiskelijoiden ja suomalaisten opiskelijoiden eriytyminen

Vaihto-opiskelijoiden mielestä heidän ja suomalaisten ryhmät ovat eriytyneet toisistaan melko vahvasti. Aineistosta löytyi tähän kolme keskeistä syytä. Ensimmäkin vaihto-opiskelijoiden mielestä erilaisia sosiaalisia aktiviteetteja, etenkin yhdessä suomalaisten kanssa järjestettäviä, on tarjolla liian vähän. Toisaalta hankalaksi koettiin se, että sosiaalisten aktiviteettien mainostaminen tapahtuu usein vain suomen kielellä, mikä vähentää vaihto-opiskelijoiden osallistumista esimerkiksi omien ainejärjestöjensä tapahtumiin.

Toisekseen vaihto-opiskelijat kokivat ongelmaksi sen, että heidän asuntonsa sijaitsevat kaukana niin yliopistosta, keskustasta kuin suomalaisten asunnoistakin. Jos asumisjärjestelyt olisi hoidettu niin, että päivittäisiä kohtaamisia suomalaisten kanssa tulisi enemmän, olisi suomalaiseen kulttuuriin integroituminen heidän mielestään helpompaa.

Kolmanneksi syyksi ryhmien eriytymiseen aineistosta nousi se, että vaihto-opiskelijat ja paikalliset opiskelijat käyvät eri kursseilla yliopistossa. Vaihto-opiskelijat

osallistuvat englanninkielisille kursseille, joissa suomalaiset opiskelijat ovat vähemmistössä. Tähän seikkaan on vaikea vaikuttaa, koska kyseessä on suomalaisten opiskelijoiden halukkuus osallistua vieraskielisille kursseille. Jonkinlainen suomalaisten opiskelijoiden motivointi osallistua näille kursseille ja kotikansainvälistymisen tukeminen voisi tulla kyseeseen.

Myös Taajamo (2005) kirjoittaa, että ulkomaiset opiskelijat viettävät Suomessa hyvin paikallisesta väestöstä eriytynyttä elämää. Suomalaisten opiskelijoiden reiviiriin kuuluvat harrastukset, perhe ja ystävät, joihin ulkomaisen opiskelijan on vaikea päästä mukaan. Ulkomaisen opiskelijan reiviiriä on sen sijaan yliopisto-maailma, jossa suurin osa ystävyysuhteistakin solmitaan. Opiskelukulttuuri on vaihto-opiskelijoille jo ennestään tuttua kotimaan opintojen vuoksi, mutta yliopiston ulkopuolisen, suomalaisen arkikulttuurin tuntemus voi jäädä heillä heikoksi ja aiheuttaa jopa hämmennystä.

Tutkimusaineistoni osoitti, että vaihto-opiskelijat eivät olleet tyytyväisiä suomalaisten kanssa solmittujen ystävyysuhteiden määrään. Muutaman opiskelijan mielestä suomalaiset opiskelijat eivät ole kovin avoimia ulkomaisia opiskelijoita kohtaan, eivätkä järjestä aikaa heihin tutustumiseen. Taajamo (2005, 78-79) havaitsi tutkimuksessaan saman asian. Hänen mukaansa vaihto-opiskelijat kokivat, että suomalaisilla opiskelijoilla ei yksinkertaisesti ollut halua kommunikoida ulkomaalaisten opiskelijoiden kanssa tai luoda heihin syvempiä kontakteja. Tämä korostui niillä suomalaisilla opiskelijoilla, joilla ei ollut omakohtaista kokemusta ulkomailla elämisestä.

Vaikeus integroitua paikallisiin opiskelijoihin on huomionarvoinen asia, koska vähäiset kontaktit vaihtokohdemaan asukkaisiin hankaloittaa myös kohdemaan kulttuuriin sopeutumista ja kulttuurin ymmärtämistä. Tutkimusaineistosta ilmeni onneksi myös se, että vaihto-opiskelijat olivat kohdanneet suomalaisia erilaisissa

yhteyksissä, ja näistä kohtaamisista oli syntynyt myös ystävyysuhteita. Tärkeimpiä kohtaamisen paikkoja aineiston mukaan olivat ystäväperheteroiminta, juhlat ja baarit, opinnot sekä tuutoritoiminta.

8.4 Vaihto-opiskelijoiden sopeutuminen suomalaiseen kulttuuriin

Vaihto-opiskelijat arvostivat erityisesti Suomen kaunista luontoa ja sitä, että ihmiset ovat luonnonläheisiä ja huomioivat ekologisuuden arjessaan. Myös Hietaluoman (2001, 28) mukaan ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden mielestä luonto on se asia, joka tekee Suomesta kiinnostavan vaihtokohteen. Ennen vaihto-opiskelijoiden tuloa Suomeen heidän mielessään oli ollut kuva kauniista suomalaisesta järvi- ja metsämaisemasta. Myös talven kylmyys, lumi ja pimeys olivat tuntuneet heistä kiehtovilta. Vaihto-opiskelijat liittivät luonnon tärkeäksi osaksi suomalaista kulttuuria. Luonnolla nähtiin olevan suuri vaikutus myös suomalaisten kansanluonteeseen ja heille tyypillisiin arvoihin. He näkivät suomalaiset luontoa rakastaviksi ja kunnioittavaksi ihmisiksi, jotka edistävät vihreitä arvoja.

Toinen vaihto-opiskelijoiden suomalaisessa kulttuurissa arvostama asia oli rauhallisuus ja siihen liittyvä turvallisuuden tunne. Tämä käy ilmi myös Hietaluoman (2001, 39) tutkimustuloksista. Hietaluoman mukaan ulkomaiset vaihto-opiskelijat viittasivat hiljaisuudella sekä fyysiseen hiljaisuuteen että sosiaalisten aktiviteettien vähyyteen. Omista tutkimustuloksistani ilmeni se, että fyysistä hiljaisuutta pidettiin positiivisena asiana, mutta hiljaisuutta sosiaalisten aktiviteettien puutteena huonona asiana. Joissakin vastauksissa sosiaalisten aktiviteettien puute selitettiin kaupungin pienellä koolla, ei niinkään suomalaiseen kulttuuriin liittyvillä tekijöillä.

Vaihto-opiskelijat pitivät opiskelijoiden yhteisöllisyyttä sellaisena piirteenä, jonka halusivat siirtää myös omaan kotiyliopistoonsa. Yhteisöllisyys ilmeni ulkoisesti

heidän mukaansa esimerkiksi ainejärjestöjen haalareiden kautta. On mielenkiintoista, että vaihto-opiskelijat kertoivat arvostavansa suomalaisten opiskelijoiden yhteisöllisyyttä, mutta kuitenkin kokivat, etteivät olleet saaneet riittävästi kontakteja suomalaisiin opiskelijoihin. Ehkä he ovat havainneet yhteisöllisyyden ulkopuolelta tarkkaillen, mutta eivät olleet päässeet siitä osaksi johtuen edellä mainituista vaihto-opiskelijoiden ja suomalaisten eriytyneistä ryhmistä sekä vuorovaikutuksellisista haasteista.

Tutkimusaineistosta löytyi mainintoja kulttuurisista konflikteista, jotka jaoin alataison kategorioiksi hämmentävät tilanteet ja ristiriitaisuudet kulttuurissa. Hämmentävät tilanteet liittyivät vuorovaikutuksellisiin väärinkäsityksiin. Esimerkiksi suomalaisen miehen kaaduttua ja torjuttua vaihto-opiskelijan auttamisyrittä, vaihto-opiskelija oli kokenut käytöksen tylynä ja oli tuntenut niin kuin olisi häirinnyt miestä, vaikka oli vain tarjonnut apuaan.

Toisessa esimerkissä suomalainen mies oli tarjoutunut maksamaan oman ruokansa ollessaan syömässä vaihto-opiskelijan kotona. Kyse on taas yhdestä suomalaisen kulttuurin piirteestä, joka juontuu osakseen arvostuksestamme tasa-arvoa kohtaan; ”jokainen maksaa itse oman kahvinsa”-tyyli (Taajamo 2005, 60). Suomalaiseen kulttuuriin on juurtunut ajatus siitä, että jokainen hoitaa omat asiat, minkä vuoksi edellä kuvatuissa tilanteissa suomalaisen on ollut vaikea ottaa apua vastaan kaatuessaan ja tarjotusta ruoasta on haluttu maksaa. Vaihto-opiskelijoista nämä tilanteet olivat tuntuneet hyvin hämmentäviltä, mikä on ymmärrettävää, jos ei tunne tilanteiden taustalla vaikuttavia kulttuurisia tekijöitä.

Ristiriidat kulttuurissa liittyivät tutkimusaineistossani ruumiillisuuteen. Vaihto-opiskelijat ihmettelivät sitä, miten suomalaisille on luonnollista olla saunassa alasti, mutta keskustellessa he haluavat pitää huolen henkilökohtaisesta tilastaan

ja pysytellä metrin etäisyydellä keskustelukumppanistaan. Eräs opiskelija kuitenkin totesi, että ristiriidat kuuluvat kaikkiin kulttuureihin, ei vain suomalaiseen kulttuuriin.

Hämmentävät tilanteet, vuorovaikutukselliset väärinkäsitykset ja koetut ristiriidat kulttuurissa kertovat vaihto-opiskelijoiden sopeutumisprosessista uuteen kulttuuriin. Turhautumisen, hämmentyneisyyden ja ulkopuolisuuden tunteet kuuluvat kulttuurin sopeutumisen toiseen vaiheeseen eli *turhautumisen ja puolustusmekanismien vaiheeseen* (Alho ym. 1994 120-121). Alkuinnostuksen laannuttua uudessa ympäristössä yksilö törmää kulttuurieroista johtuviin väärinkäsityksiin, jotka syntyvät niin sanallisen kuin sanattomankin viestinnän eroavuuksista kulttuurien välillä sekä kulttuuriin juurtuneista piiloisista tekijöistä, joista uusi tulokas ei ole vielä tullut tietoiseksi. On psyykkisesti rasittavaa, kun ei enää kykenekään ennakoimaan täysin keskustelukumppaninsa viestintätapaa, mistä voi seurata monenlaisia negatiivisia tunteita.

Kulttuuriin sopeutumisen kolmannesta ja neljännessä vaiheesta (*hyväksyminen ja sopeutuminen*) ei löytynyt suoria viitteitä aineistosta. Tämä johtunee siitä, että vaihto-opiskelijat eivät olleet ehtineet sopeutumisprosessissaan vielä näihin vaiheisiin kyselylomakkeen täyttämisen hetkellä. Epäsuoria viitteitä neljännessä vaiheesta, sopeutumisesta, löytyi aineistosta niiden suomalaisen kulttuurin aspektien kautta, joita vaihto-opiskelijat olivat oppineet täällä arvostamaan, ja jotka he halusivat viedä mukanaan kotimaahansa. Vastaukset paljastavat, että vaihto-opiskelijat olivat omaksuneet monia suomalaisen kulttuurin piirteitä, mikä Alhon (1994, 125-126) mukaan viittaa sopeutumisen vaiheeseen.

9 Pohdinta

Uuden opiskelukulttuurin omaksuminen on yksi vaihto-opiskelijan kohtaamista haasteista vieraassa maassa. Tutkimustulokseni osoittivat, että vaihto-opiskelijat kokivat monenlaisia eroavuuksia kotimaidensa opiskelukulttuurin ja suomalaisen opiskelukulttuurin välillä, kuten uudet käytännöt, opiskelun itsenäisyys ja opiskelukulttuurin avoimuus. Vaihto-opiskelijat kertoivat kaipaavansa enemmän kontaktiopetusta ja palautetta opinnoistaan. Joidenkin vaihto-opiskelijoiden oli vaikea nähdä kursseilla opeteltavien teorioiden käytännön hyöty. Kenties vaihto-opiskelijoille suunnatuilla kursseilla voisi selkeämmin ilmaista jo kurssin alussa, miten kurssin sisältöä voi soveltaa ja miten se hyödyttää opiskelijaa tulevassa työelämässä. Itsenäisyys vapautena suunnitella ja suorittaa opintoja joustavasti oli vaihto-opiskelijoista hieno asia, samoin kuin kurssien monipuoliset suoritustavat.

Tutkimustulosteni valossa vaihto-opiskelun ongelmakohtaksi voi muodostua heikko integroituminen suomalaiseen kulttuuriin ja vuorovaikutukseen paikallisten ihmisten kanssa. Suomalaiselle kansanluonteelle ominainen varautuneisuus yhdistettynä ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden jokseenkin sisäänpäin lämpiävään vaihtoyhteisöön voi hankaloittaa ystävyyssuhteiden luomista ulkomaisten ja paikallisten opiskelijoiden välillä.

Vaihto-opiskelijoilta löytyy innokkuutta tutustua suomalaisiin, onhan yksi vaihto-opiskelun päätarkoituksistakin tutustua paikallisiin ihmisiin. Monet vaihto-opiskelijat kertoivat pettymyksestään siihen, että eivät olleet saaneet vaihto-opiskelun aikana niin monta suomalaista ystävää kuin olisivat toivoneet. Tutustumista estäviksi tekijöiksi paljastui tutkimukseni perusteella suomalaisten hiljaisuus ja varautuneisuus, vaihto-opiskelijoiden suomalaisista opiskelijoista eriytynyt elämän-

piiri, joidenkin vaihto-opiskelijoiden käsitys suomalaisista opiskelijoista haluttomina tutustumaan ulkomaisiin opiskelijoihin sekä muutamassa tapauksessa kulttuuriset konfliktit.

Uusille vaihto-opiskelijoille tarjotaan Lapin yliopistossa kurssia, jossa kerrotaan suomalaisesta kulttuurista. Kurssin tarkoitus on helpottaa ulkomaalaisen integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Kenties kurssilla voisi puhua vielä lisää niistä kulttuurisista tekijöistä, jotka vaikuttavat suomalaisen hiljaisuuden taustalla. Ymmärtäessään näitä piiloisia tekijöitä vaihto-opiskelija osaisi suhtautua asiaan paremmin eikä näkisi hiljaisuutta negatiivisesti ujoutena tai sosiaalisena estyneisyytenä, vaan osana paikallisten normaalia vuorovaikutusta. Monien vuorovaikutuksellisten väärinkäsitysten syntyminen voitaisiin tällä tavoin estää tai ainakin tietoisuus piiloisista kulttuurisista tekijöistä voisi auttaa käsittelemään eteen tulevia tilanteita paremmin.

Vaihto-opiskelijat kaipasivat enemmän sosiaalisia aktiviteetteja erityisesti suomalaisten kanssa yhdessä. Ongelmana nähtiin se, että suomalaisten tapahtumien mainostaminen on välillä tehotonta ja tapahtuu usein vain suomen kielellä, mikä vähentää ulkomaisten opiskelijoiden osallistumista niihin. Tapahtumien mainonnan parantaminen voisi muuttaa tilannetta vaihto-opiskelijoiden ja paikallisten opiskelijoiden tutustumisen kannalta paremmaksi.

Asumisjärjestelyjen muuttaminen niin, että vaihto-opiskelijoiden ja suomalaisten opiskelijoiden kesken syntyisi enemmän luontevia arjen kohtaamisia, auttaisi myös tuomaan vaihto-opiskelijayhteisöä lähemmäs suomalaisten yhteisöä. Vaihto-opiskelijoiden nähdessä läheltä, millaisena suomalainen arki näyttäytyy eri toimintoihin ja harrastuksiin, suomalaisen kulttuurin ymmärtäminen ja siihen sopeutuminen voisi helpottua.

Suomalaisia opiskelijoita tulisi kannustaa ja motivoida kotikansainvälistymiseen. Suomalaiset opiskelijat ovat vähemmistönä monilla englanninkielisillä kursseilla, mikä on osasy syy vaihto-opiskelijoiden kokemaan eriytymiseen paikallisista ihmisistä. Opinnot ovat luonteva väylä tutustua ihmisiin ja luoda ystävyys-suhteita.

Sekä oman tutkimukseni että aikaisempien aihe-alueesta tehtyjen tutkimusten perusteella jotkut suomalaiset opiskelijat vaikuttavat haluttomilta tutustumaan ulkomaisiin opiskelijoihin. Erityisesti ne suomalaiset opiskelijat, joilla ei ole henkilökohtaista kokemusta ulkomailla elämisestä, eivät ehkä pysty samaistumaan vaihto-opiskelijoiden elämään eivätkä sen takia näe kontaktien luomista heihin mielekkäänä. Jos useammat suomalaiset opiskelijat suorittaisivat vaihto-opiskelu- tai harjoittelujakson ulkomailla, kenties useammat heistä olisivat avoimempia myös kotiyliopistossa tapahtuvalle kansainvälistymiselle.

Jatkotutkimusaiheeksi ehdottaisin sen tutkimista, millaisena vuorovaikutus ulkomaisten opiskelijoiden kanssa näyttäytyy suomalaiselle opiskelijalle. Onko löydettävissä joitakin estäviä tekijöitä, joiden vuoksi suomalaiset opiskelijat kokevat ulkomaisiin opiskelijoihin tutustumisen hankalaksi? Millaisin keinoin suomalaisia opiskelijoita voisi kannustaa kotikansainvälistymiseen?

Uuteen kulttuuriin sopeutumisen osalta tutkimustuloksissa näkyi turhautumisen ja puolustusmekanismien vaiheeseen liittyviä piirteitä sekä epäsuorasti hyväksymisen ja sopeutumisen vaiheiden piirteitä. Viimeisen vaiheen, sopeutumisen vaiheen, kokeminen sijoittuu vaihdon kulussa vasta sen loppuun, kun jo valmistaudutaan lähtöön takaisin kotimaahan. Kenties tämän vuoksi oma tutkimukseni ei valottanut tätä vaihetta tarpeeksi.

Sopeutumisen vaihe voi ilmetä myös vasta silloin, kun opiskelija on jo palannut kotimaahansa ja huomaa vanhaan ympäristöön palatessaan omaksuneensa

vaihto-opiskelun aikana huomattavan määrän uusia, omasta kotikulttuurista eroavia piirteitä ja näkökulmia. Siksi olisikin mielenkiintoista tutkia jatkotutkimus-aiheena sitä, miten vaihto-opiskelijoiden kotiinpaluu sujuu, miten he muistelevat jo mennyttä vaihtoa ja millaisia vaikutuksia vaihtoajalla on ollut heihin pidemmällä aikavälillä.

Tutkimukseni tulokset voivat hyödyttää yliopiston henkilökuntaa heidän suunnitellessaan vaihto-opiskelijoille suunnattuja kursseja ja palveluja. Vaikka tutkimusaineisto on kerätty Lapin yliopiston ulkomaisilta opiskelijoilta, voivat tulokset olla yleistettävissä muihinkin suomalaisiin yliopistoihin. Tätä tukee se seikka, että omilla tutkimustuloksillani on yhteneväisyyksiä aikaisempien Suomessa tehtyjen tutkimusten kanssa. Tutkimukseni tulokset antavat välineitä edistää kansainvälisten vaihto-opiskelijoiden opiskeluviihtyvyyttä sekä monikulttuurisuutta suomalaisessa korkeakoulutuksessa.

Uuteen kulttuuriin sopeutumisessa on kyse siitä, että erilaisista taustoista tulevat ihmiset kohtaavat henkilökohtaisesti ja kohtaamisen kautta välittävät toinen toiselleen omia opittuja, perittyjä tai luotuja toimintamallejaan. Ulkomaisen opiskelijan ja paikallisen opiskelijan välillä tapahtuva vuorovaikutus on mahdollista ymmärtää kolmanneksi tilaksi tai dialogiseksi tilaksi. Dialogisessa tilassa osapuolet voivat tutustua toisiinsa ilman painetta siitä, että toisen olisi mukauduttava valtakulttuuriin. (Taajamo 2005, 100-101.)

Tavoitteena on monikulttuurisuus, jossa omaa kulttuuriperintöä ei sysätä syrjään, vaan sen pohjalta ymmärretään muista kulttuureista tulevia ihmisiä ja heidän tapojaan toimia ja ajatella. Tämän prosessin seurauksena voi syntyä täysin uudenlaisia ja innovatiivisia toimintamalleja. Kansainvälinen opiskelijavaihto on erinomainen tilaisuus kasvaa monikulttuuriseksi toimijaksi, joita nykyisessä työelämässäkin kipeästi kaivataan.

Lähteet

Aalto, Pirjo 2003. Ulkomaiset tutkinto-opiskelijat Suomen korkeakouluissa – korkeakoulujen politiikat ja käytännöt. Helsinki: CIMO Publications.

Alho, Olli, Lehtonen, Jaakko, Raunio, Aino & Virtanen, Matti 1994. Ihminen ja kulttuuri – Suomalainen kansainvälistyvässä maailmassa. Helsinki: FINTRA.

Aro, Minna 1998. Opiskelijana vieraassa kulttuurissa. Helsinki: Hakapaino Oy.

Berry, John W. 1997. Immigration, acculturation and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46 (1), 5-68.

Berry, Michael, Carbaugh, Donal & Nurmikari-Berry, Marjatta 2004. Communicating Finnish quietude: A pedagogical process for discovering implicit cultural meanings in languages. *Language and Intercultural Communication*, 4(4), 209-228.

Carbaugh, Donal, Berry, Michael, & Nurmikari-Berry, Marjatta 2006. Coding personhood through cultural terms and practices: Silence and quietude as a Finnish “natural way of being”. *Journal of Language and Social Psychology*, 25(3), 203-220.

CIMO 1A/2013. Fakta: tietoa ja tilastoja. Mitä tilastot kertovat kansainvälisestä opiskelijaliikkuvuudesta Suomessa? Helsinki: CIMO Publications. Saatavana

www-muodossa: http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/29924_Faktaa_1a_2013.pdf (Luettu 21.12.2017)

Cousin, Glynis 2009. *Researching Learning in Higher Education – An Introduction to Contemporary Methods and Approaches*. USA: Routledge.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1996. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Garam, Irma 2012. *Kansainvälisyys osana korkeakouluopintoja*. Saatavana verkkomuodossa: http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/24636_Kansainvalisyys_osana_korkeakouluopin-toja.pdf (Luettu: 24.11.2017) Helsinki: CIMO Publications.

Garam, Irma 2000. *Kansainvälisyyttä käytännössä: Suomalaisten vaihto-opiskelijoiden kokemuksia ulkomailla opiskelusta*. Helsinki: Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs.

Hietaluoma, Hanna 2001. *Why Finland: selvitys ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden hakeutumisesta suomalaisiin korkeakouluihin*. Helsinki: CIMO Publications.

Huusko, Mira & Paloniemi, Susanna. 2006. Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. *Kasvatus* 37 (2), 162–173. Saatavilla www-muodossa: <http://www.doria.fi/handle/10024/57066> (Luettu 9.4.2018)

Häkkinen, Kirsti 1996. Fenomenografisen tutkimuksen juuria etsimässä – Teoreettinen katsaus fenomenografisen tutkimuksen lähtökohtiin. Jyväskylän yliopisto.

Järvinen, Pertti & Järvinen Annikki 2011. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpajan kirja.

Kaikkonen, Pauli 2004. Vierauden keskellä – Vierauden, monikulttuurisuuden ja kulttuurienvälisen kasvatuksen aineksia. Jyväskylän yliopisto.

Lapin yliopiston verkkosivut. <https://www.ulapland.fi/FI/Opiskelu/Kansainvalisty-Lapin-yliopistossa/Kotikansainvalisty>. (Luettu 14.3.2018)

Marttiini, Hanna 2018. Sähköpostiviesti, 9.8.2018.

Montgomery, Catherine 2010. Understanding the International Student Experience. UK: Palgrave Macmillan.

Mäkisalo, Aija 1987. Suomalainen kommunikaatio ulkomaalaisen silmin. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Viestintätieteiden laitos.

Niikko, Anneli 2003. Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Joensuun yliopisto.

Opetushallitus 5A/2017. Faktaa express: Tilastoja korkeakouluopiskelijoiden ulkomaanjaksoista 2016. Saatavilla www-muodossa: http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/164680_FaktaaExpress_5A2017.pdf (Luettu 21.12.2017)

Opetushallitus 6A/2017. Faktaa express: Tilastoja ulkomaalaisista tutkinto-opiskelijoista Suomen korkeakouluissa 2016. Saatavilla www-muodossa: http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/164549_FaktaaExpress6A_2017.pdf (Luettu 21.12.2017)

Opetushallitus 1994. Vieraan kulttuurin kohtaaminen – mahdollisuuksia ja mahdolltomuuksia. Helsinki.

Raunio, Kyösti 1999. Positivismi ja ihmistiede: Sosiaalitutkimuksen perustat ja käytännöt. Helsinki: Gaudeamus.

Rusanen, Soile 1993. Suomalainen kansainvälisessä viestintätilanteessa. Teoksessa Lehtonen, Jaakko (toim.). Kulttuurien kohtaaminen - näkökulmia kulttuurien väliseen kanssakäymiseen. Jyväskylän yliopisto, Viestintätieteiden laitos.

Räsänen, Rauni & San, Johanna 2005. Conditions for Intercultural Learning and Co-operation. Finnish Educational Research Association.

Taajamo, Matti 1999. Ulkomailla opiskelu – kulttuurinen kehitystehtävä. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Taajamo, Matti 2005. Ulkomaiset opiskelijat Suomessa – kokemuksia opiskelusta ja oppimisesta, elämästä ja erilaisuudesta. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Viinamäki, Leena, Saari, Erkki (toim.) 2007. Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi.

Vilkka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Wallin, Aila 2013. Monikulttuuriosaaminen – Uudistuvan työyhteisön valttikortti. Helsinki: Klaava Media / Andalys Oy.

Liitteet

Liite 1 Kevään 2018 kyselylomakkeen kysymykset

This questionnaire is part of a research I'm doing for my Master's thesis on the field of Education at University of Lapland. In the questionnaire there are some broad questions about international student experiences combined with more specific questions concerning adaptation to Finnish culture, interaction with Finnish people and studies at Uni. Lapland.

Your answers will be anonymous and they will be used only for the purposes of my Master's thesis. By answering the questionnaire you will give permission to use your answers in my research. Please be honest and specific in your answers as it helps me to gain deeper level knowledge about the topics.

Thank you!

Home country?

Tell about your overall experiences as an international student in Rovaniemi?

Why did you choose Rovaniemi as a place to study?

What expectations did you have about the study period in Rovaniemi? Have these expectations come to reality?

What do you think about Finnish culture?

Tell about your adaptation process to Finnish culture. Have you experienced some difficulties in your adaptation process?

Do you feel like you have integrated into Finnish culture?

Have you faced difficult situations/cultural conflicts with Finnish people? What kind of situations? How did it make you feel?

What kind of aspects in the Finnish culture would you like to adapt into your own life when you go back to your home country?

What can you tell about your social interaction with Finnish people? Have you made Finnish friends?

Do you find it easy to get to know Finnish students and other local people in Rovaniemi? If you don't, why is that?

In your opinion, which situations/places are the best to get in touch with Finnish people?

How would you describe a Finnish person with three words?

Do you have some ideas how to improve the level of interaction between exchange students and local people?

What can you tell about your studies at University of Lapland? What things are arranged well? What needs improving?

Are there some differences in the study system if you compare it to your home university?

How have you grown as a person during your exchange period?

Is there something else you would like to say?